

วุดโตทัยแปล

คนถารมุก

รัตนตยปณาม

๑. นม'ตุถุ ชนสนุตาหน- ตมสนุตาหนเกทโท,
ธมมุ'ชชสนุตรุจิโน มุหนุโท'ทาทโรจิโน.

นโม อ.ความพอนพ้อม เม ของข้าพเจ้า อตุถุ ของงมี มุหนุโท'ทาทโรจิโน แต่พระจวมมุหนุ
ผู้เป็นตุดตั้งตวงเตือนอันมีรัศมีขาวผุดผ่อง หรือ (แต่พระจันท์อันมีรัศมีผุดผ่องคือพระจวมมุหนุ)
ธมมุ'ชชสนุตรุจิโน ผู้ทรงมีพระสัทธรรมตุดตั้งรัศมีอันเจิดจ้าของตวงเตือน ชนสนุตาหนตมสนุตาหน-
เกทโท ผู้ทรงขจัดได้ซึ่งหมู่แห่ง โมหะตุดตั้งความมืดที่นลนเหืองลยู โลกะเสจิตของหมู่ชน โดย
ปกติ ๆ

เหตุในการประพันธ์

๒. ปิงคลาจริยาทีหิ จหนุ'ม'มูทิตำ ปุรา,
สุทุมมาคธิกาน์ ตัง น สาเสติ ธถิจจิตำ.

ยี่ จหนุ'ม'ม' อ.คัมภีร์สันสกฤตฉันทอันมีปิงคลฉันทเป็นต้นโต ปิงคลาจริยาทีหิ (ฉาจรียะ)
อันฉาจารย์ท. อันมีฉาจารย์ปิงคละเป็นต้น อุติตำ รจนมาแล้ว ปุรา โหนกาลก่ฉน, ตัง จหนุ'ม'ม' อ.คัมภีร์
สันสกฤตฉันทอันมีปิงคลฉันทเป็นต้นนั้น ธถิจจิตำ (อตุถุ) ยังประโยชน์ตามที่ปรารภมาแล้ว
น สาเสติ ปล่อยไม่ให้สำเร็จ สุทุมมาคธิกาน์ (ชพน) แก่ชน ท. ผู้รู้ซึ่งภาษามคธล้วน ๆ ๆ

ใจความ ๕ อย่าง

๓.	ตโต มาตรฐานสาย	มตตาวณฺณวิเภทน์,
	ลกขุขลกขณฺณสฺยตฺตํ	ปสฺนฺนตฺตปทกฺกมํ.
๔.	ฉิทฺถิ “วุดโตทัย” นาม	โลกิยจฺจนฺทนิสฺสิตํ,
	ฉารภิสฺส’มฺหํ ทานิ	เตสํ สฺขวิพฺพุติยา.

ตโต เพราะเหตุนี้ ฉิทานิ โภกาสนิ ฉหิ ฉ.ข้าพเจ้า ฉารภิสฺส จักพยายาม ฉิทฺถิ (พวณฺท) ซึ่งคัมภีร์นี้ใหม่ วุดโตทัย นาม นามว่า “วุดโตทัย” มตตาวณฺณวิเภทน์ ฉันมีมาตราพฤติและวิณณพฤติเป็นประเภทพิเศษ ลกขุขลกขณฺณสฺยตฺตํ ฉันประกอบแล้วด้วยสูตร และฉุททาหรณฺ (หรือ) ฉันประกอบแล้วด้วยสูตรฉันเป็นฉุททาหรณฺ ปสฺนฺนตฺตปทกฺกมํ ฉันมีลำดับแห่งเพื่อความและลำดับแห่งบทฉันแจ่มแจ้งชัดเจน โลกิยจฺจนฺทนิสฺสิตํ ฉันอาศัยแล้วซึ่งโลกิยฉันท์ มาตรฐานสาย ด้วยภาษาฉันมีไฉนแล้วมคธ สฺขวิพฺพุติยา เพื่อความรู้ง่าย เตสํ (สฺทฺธมาคฺฉิกานฺ ชนานิ) ของชน ท. ผู้ซึ่งภาษามคธล้วนๆ เหล่านี้ ฯ

ใจความ ๕ อย่าง

๑. สณฺญา ชื่อคัมภีร์ คือ “ฉิทฺถิ วุดโตทัย นาม”
๒. นิमितฺต เหตุไฉนการประพันธ์ ความสงสาร เป็นเหตุภายใน, ความมุ่งประโยชน์แก่ผู้อื่น ผู้ไม่รู้ภาษาสันสกฤต เป็นเหตุเหตุภายนอก แสดงไว้โดยฉันด้วยคำว่า “ฉารภิสฺส”
๓. กตฺตา ผู้ประพันธ์ คือ “ฉหิ” ได้แก่ พระสังฆรักชิตมหาสามิเถระ
๔. ปริมาณ ขอบเขตของหนังสือ แสดงด้วยคำว่า “มตตาวณฺณวิเภทน์” จำแนกตามมาตรา พฤติและวิณณพฤติ
๕. ปโยชน วัตถุประสงค์ไฉนการประพันธ์ คือ “เตสํ สฺขวิพฺพุติยา” เพื่อความรู้ง่ายของชน ผู้รู้ภาษามคธอย่างเดียวเหล่านี้

ปริจเฉทที่ ๑

สญญานิทุเทศ (แสดงชื่อ)

คณะ ๘ ในวัณณพฤติ

๕. สัพพคฺลา มฺหา'ทิสฺสหา ภูยา มชฺฌนฺตคฺคฺรุ ชฺลา,
 มชฺฌนฺตคฺลา รเต'เต'ภูจฺจ คณฺหา โค คฺรุ, โส ลหุ.

คณฺหา อ.คณฺหะ ท. อญฺจ แปรคณฺหะ เอเต เหล่านี้ อิติ คือ มฺหา อ.มคณฺหะ และ
 นคณฺหะ ท. สัพพคฺลา มีคฺรุทั้งหมดและลหุทั้งหมด ภาวนฺติ ช่อมมี, ภูยา อ.ภคณฺหะและชคณฺหะ ท.
 ฉาทิสฺสหา มีคฺรุโหนึ่งต้งและลหุโหนึ่งต้ง ภาวนฺติ ช่อมมี, ชฺลา อ.ชคณฺหะและสคณฺหะ ท.
 มชฺฌนฺตคฺคฺรุ มีคฺรุโหนึ่งท่ามกลางและคฺรุโหนึ่งที่สุด ภาวนฺติ ช่อมมี, รตา อ.รคณฺหะและตคณฺหะ ท.
 มชฺฌนฺตคฺลา มีลหุโหนึ่งท่ามกลางและลหุโหนึ่งที่สุด ภาวนฺติ ช่อมมี, โค อ.ค คฺรุ เป็หคฺรุ โทติ
 ช่อมเป็ห, โส อ.ล ลหุ เป็หลหุ โทติ ช่อมเป็ห ฯ

ม คณฺหะ	2 2 2	ม คณฺหะ	คฺรุ ล้าห	2 2 2	ภู ล มิ	2 1 1
พ คณฺหะ	1 1 1	พ คณฺหะ	ลหุ ล้าห	1 1 1	พ ลี ภา	1 1 1
ภ คณฺหะ	2 1 1	ภ คณฺหะ	คฺรุ ต้ง	2 1 1	ช ตี สตุ	1 2 2
ช คณฺหะ	1 2 2	ช คณฺหะ	คฺรุ กลาง	1 2 1	มชฺ ญุมฺ เณ	2 2 2
ส คณฺหะ	1 2 1	ส คณฺหะ	คฺรุ ท้าช	1 1 2	ช เห ปุ	1 2 1
ร คณฺหะ	1 1 2	ช คณฺหะ	ลหุ ต้ง	1 2 2	สุ ลี สุวา	1 1 2
ต คณฺหะ	2 1 2	ร คณฺหะ	ลหุ กลาง	2 1 2	รา มิ กตุ	2 1 2
คณฺหะ	2 2 1	ต คณฺหะ	ลหุ ท้าช	2 2 1	ตตุ ฉา ส	2 2 1

สังโยคาคติครู เป็นลหุ บ้าง

๘. ปเร ปาทาทิสัยเค โย ปุพฺโพ ครุกฺกุชโร,
ลหุ ส กุวจิ วิญญะโย ตตฺทาทรรณํ ฌถา.

โย อุกฺขโร อ.อักษรโต ปุพฺโพ ข้างหน้า ครุกโก เป็หฺครุ โหติ ฌมฺเห็น, โส (ครุกฺกุชโร) อ.ครุอักษรนั้น (โสตุสฺสเนห) ฉัณหักศึกษา วิญญะโย พิงฺทราบ ลหุ ว่าเป็นลหุ กุวจิ บ้าง ปาทาทิสัยเค ไนเพระสังโยคฉัณหเป็นเ็นเียงแรกขของมาท ปเร ฉัณหเ็นเียงหลัง, ตตฺทาทรรณํ อ.ตัวอย่างของครุเป็นลหุนี้ ฌถา เป็หฺไเหน ฯ

ตัวอย่าง

๙. ทสฺสฺนรสาํภูวเห นิพฺพตฺเตสา ชินฺสฺสํขํ ชนฺตา,
วิมฺหขชนฺนํ สณฺนต- กุริยา นุ กํ ภา'นุรณฺชชติ.

อญฺ ชนฺตา อ.หมู่แห่งชนนี้ นิพฺพตฺเตสา เป็หฺผู้มีความยินดีเ็นเียงนิตยฺ ทสฺสฺนรสาํภูวเห ไนการเสวชซึ่งรสแห่งการชมดู ชินฺสฺส ซึ่งพระชินเจ้าผู้ทรงชนะมารห้า ภาวติ ฌมฺเห็น, สณฺนตกุริยา อ.พระกิริยาอาการฉัณหสำรวมแล้ว วิมฺหขชนฺนํ ฉัณหขังความฉัณหจรรยฺให้เกิตขัณ กํ ขังใคร น อนุรณฺชชติ นุ จะมิให้ขัณนิตยฺได้หรือ ฯ

สังเกตสังขยา, บาท, ยติ

๑๐. วิญญะนุชา โลกโต สญญา สมุทโท'สุรสาทินิ
 ปาโท เภยโย จตุตถ'โส ปทจเจโท ยติ ภาเว.

สญญา อ.ชื่อเครื่องหมายรู้ (อันมีสี่อย่าง ห้าอย่าง หกอย่างแปดอัน) ท. สมุทโท'สุรสาทินิ (สหุทานิ) แห่งคัพพที ท. อันมี สมุทท, อสุ และ รส เป็นอัน (โสตุขเนน) อันนักศึกษา วิญญะนุชา พิงทราบ โลกโต ตามโลกโฆหาร (หรือ) ตามโฆหารของชาวโลก ฯ

จตุตถ'โส อ.ส่วนที่สี่ คาทาข ของคาทา (โสตุขเนน) อันนักศึกษา เภยโย พิงทราบ ปาโท ว่าเป็นบาท ฯ

ปทจเจโท อ.การหยุด(ออกเสียง)แห่งบท (การตัดซึ่งบท) ยติ ชื่อว่า ยติ ภาเว ่อม เป็น ฯ

(บทว่า ยติ ทีฆะ อี เป็น อี เพื่อรักษานันท์)

วณฺณวุดฺติปปเภท (ประเภทของวณฺณพฤติ)

๑๑.	สม'มทฺธสมฺ ฺวุดฺติ	วิสมฺ จา'ปรี ติธา,
	สมา ลกฺขณโต ปาทา	จตุตาโร ฆสฺส ตํ สมฺ.
๑๒.	ฆสฺส'นฺติเมห ทฺติโย	ตติเยนา'ทิโม สโม,
	ต'ททฺธสม'มณฺณํ ตุ	ภินฺทลฺกฺขณปาทิกํ.

วุดฺติ อ.คาถา อตฺถิ มีอยู่ ติธา โดยอย่างสาม อิติ คือ สมฺ (วุดฺติ) จ อ.สมคาถา ด้วย อทฺธสมฺ (วุดฺติ) จ อ.อัทธสมคาถาด้วย อปรี วิสมฺ (วุดฺติ) จ อ.วิสมคาถา อื่นอีก ด้วย

ปาทา อ.บาท ท. จตุตาโร สี่บาท ฆสฺส (วุดฺตฺสฺส) ของคาถาโต สมา เป็นบาทเสมอเหมือนกัน ลกฺขณโต โดยลักษณะ โหฺตติ ฆมฺเป็น, ตํ (วุดฺติ) อ.คาถานั้น สมฺ ชื่อว่า สมคาถา ฯ

ทฺติโย (ปาโท) อ.บาทที่สอง ฆสฺส (วุดฺตฺสฺส) ของคาถาโต สโม เป็นบาทเสมอเหมือนกัน นฺติเมห (ปาเทห) ด้วยบาทอันมีโหนที่สุด ลกฺขณโต โดยลักษณะ โหฺตติ ฆมฺเป็น, ฉาทิโม (ปาโท) อ.บาทอันมีโหนเบื้องแรก สโม เป็นบาทเสมอเหมือนกัน ตติเยน (ปาเทน) ด้วยบาทที่สาม ลกฺขณโต โดยลักษณะ โหฺตติ ฆมฺเป็น, ตํ (วุดฺติ) อ.คาถานั้น อทฺธสมฺ ชื่อว่า อัทธสมคาถา ฯ

ตุ ส่วนว่า ภินฺทลฺกฺขณปาทิกํ (วุดฺติ) อ.คาถา อันมีบาทที่มีลักษณะแตกต่างกัน (หรือ) อ.คาถา อันมีบาทที่แตกต่างกันโดยลักษณะ อณฺณํ (วิสม) ชื่อว่า วิสมคาถา อื่น ฯ

ปริภาสานิทุเทศ (แสดงกฎเกณฑ์)

พยางค์หนึ่งๆ เป็นฉันท์ชนิดหนึ่งๆ

๑๓. ปาท'เมกกุขรา'รพุก ขาว ฉพพิส'ต'กุขรา,
 ภเว ปาเทหิ ตั ฉนุท นานานาโม'ทิตั ตโต.

ตั ฉนุท ฉ.ฉันท์นั้น ภเว ช่อมมี ปาเทหิ ด้วยบาท ท. ฉารพุก เริ่ม ปาท' ซึ่ง
บาท เอกกุขร' ฉันท์พยางค์หนึ่ง ขาว เพียงโต ฉพพิส'ต'กุขรา (ปาทา) แต่บาท ฉันท์ยี่สิบ
หกพยางค์, ตโต เพราะเหตุนี้ นานานาม' ฉ.ชื่อต่างๆ (ฉาจริเยหิ) ฉันทาจารย์ ท. อุทิต'
กล่าวแล้ว ฯ

(หรือ) ชั ฉนุท ฉ.ฉันท์โต ภเว ช่อมมี ปาเทหิ ด้วยบาท ท. ฉารพุก เริ่ม ปาท'
ซึ่งบาท เอกกุขร' ฉันท์พยางค์หนึ่ง ขาว ฉพพิส'ต'กุขรา (ปาทา) เพียงโต แต่บาท ฉันท์
ยี่สิบหกพยางค์ ชโต เพราะเหตุโต ตโต เพราะเหตุนี้ ตั ฉนุท ฉ.ฉันท์นั้น (ฉาจริเยหิ)
นานานาโม'ทิตั ฉันทาจารย์ ท. กล่าวแล้วโตชชื่อต่างๆ ฯ

ทัณฑกฉันท์, คาถา

๑๔. ทนุทกา จณฺทวฺกุชฺชาที ปาเทหิ ฉหิ ตีหิ ตุ,
 "คาถา"ติ จ ปรตุเถ'ว ฉนุโทสญญา ปกาลิตา.

จณฺทวฺกุชฺชาที (คาถา) ฉ.คาถา ท. ฉันท์ "จณฺทวฺกุชฺชุปฺปาต" เป็นต้น ทนุทกา เป็นคาถา
ฉันท์ไปไหนทัณฑกฉันท์ โหนฺติ ช่อมเป็น, ตุ ส่วนว่า ชุตฺตา (คาถา) ฉ.คาถา ฉันท์ประกอบแล้ว
ปาเทหิ ด้วยบาท ท. ฉหิ หกบาท ด้วย, ชุตฺตา (คาถา) ฉ.คาถา ฉันท์ประกอบแล้ว ปาเทหิ
ด้วยบาท ท. ตีหิ สามบาท ด้วย "คาถา"ติ จ ชื่อว่าคาถานั้นเทียว, ฉนุโทสญญา ฉ.ชื่อของ
ฉันท์ ปรตุถ (สกฺกเต) ไนคัมภีร์สันสกฤตฉันท์ฉันท์ (ปิงฺคสเกทาราทีหิ ฉาจริเยหิ) ฉันทาจารย์
ท. มีฉาจารย์ปิงคสะและฉาจารย์เกทาระ เป็นต้น ปกาลิตา แสดงแล้ว เถว' ฉ่างนี้ ฯ

ปถยาอริยาคาถา

๒๐. ฉาทิม'มถ ปาทขุคฺฉิ อ.คฺเชหฺนํนาท ฉาทิมิ อัมมิโฬเป็ฉงแรก อุกขตฺถ (ปฺพุพฺพทฺธ-
อปรทฺธเรสุ) โฬคฺฉิงแรกและคฺฉิงหลัํง ท. ทั้งสงอ อสฺสสา (ฉริยาข) ขฉงฉริยาคาถาไต ปฺพุโพทิต-

ลกฺขณนํ ฉนฺมิลัคฺษณะฉนฺข้าพแจ็กส่วแล้วโฬเป็ฉงแรก อุกฺขตฺติ ประกฉนแล้ว ตฺยลเสหิ ตัวขส่วน
ส่าม ท. (หริอ) ตัวขคฉนเส่ามคฉน ท. ไชริ, ส่า (ฉริยา) อ.ฉริยาคาถานึ้น (ฉริเยหิ) ฉนฺผู้
ประเสริฐ ท. วิญญณฺญา พิงฺทราณ ปถฺยา ว่าฉื่อว่า ปถฺยาคาถา ฯ

วิปฺลลาอริยาคาถา

๒๑. อตฺถ คฉนตฺตย'มฺลฺลสงฺมิ- โย'ภยตฺถา'ทิมิ ภเว วิปฺลลา.

เจ หากว่า ฉาทิมิ (ปาโท) อ.ปาทฉนฺมิโฬเป็ฉงแรก อุกขตฺถ (ปฺพุพฺพทฺธ-
อปรทฺธเรสุ) โฬคฺฉิงแรกและคฺฉิงหลัํง ท. ทั้งสงอ อตฺถ (ฉริยาข) โฬฉริยาคาถาไต ปฺพุโพทิต-
ลกฺขณนํ ฉนฺมิลัคฺษณะฉนฺข้าพแจ็กส่วแล้วโฬเป็ฉงแรก อฺลฺลสงฺมิข ฉ่ามแล้ว คฉนตฺตยํ ซึ่ง
หฆวตส่ามห่ํงคฉน (หริอ) ซึ่งหฆุคฉนเส่ามคฉน ภเว ย่อมมิไชริ, ส่า (ฉริยา) อ.ฉริยาคาถา
นึ้น วิญญุหิ ฉนฺวิญญุชน ท. วิญญณฺญา พิงฺทราณ วิปฺลลา ฉื่อว่า วิปฺลลาคาถา ฯ

จปฺลลาอริยาคาถา

๒๒. ครุํมชฺฌโค ชกาโร จตฺตฺถโก ทฺติยโก จปฺลลา.

เจ หากว่า จตฺตฺถโก จ (คโณ) อ.คฉนที่ลัคฺฉิตัวข ทฺติยโก จ (คโณ) อ.คฉนที่
สงอตัวข อุกขตฺถ (ปฺพุพฺพทฺธปรทฺธเรสุ) โฬคฺฉิงแรกและคฺฉิงหลัํง ท. ทั้งสงอ อสฺสสา (ฉริยาข)
ขฉงฉริยาคาถาไต ปฺพุโพทิตลกฺขณนํ ฉนฺมิลัคฺษณะฉนฺข้าพแจ็กส่วแล้วโฬเป็ฉงแรก ชกาโร
เป็ห ชคฉน ครุํมชฺฌโค ฉนฺเป็หไปโฬท่ามกลางห่ํงครุํสงอตัว ภเว ย่อมเป็หไชริ, ส่า (ฉริยา)
อ.ฉริยาคาถานึ้น จปฺลลา มีฉื่อว่า จปฺลลาคาถา ภวติ ย่อมเป็ห ฯ

मुखजपलाअरियाकाठा

๒๓. जपलाकता'खिलं जे तला'थिमं लुखणं णखति खसुसा,
पणुयालुखण'मणुणं मुखजपला नाम सा णवति.

जे हाकवा लुखणं छ.लक्षणं जपलाकतं छंमाल्लंविणजपलाअरियाकाठा खसुसां तंमहत णखति छंमखेांठिं तलं खिंखरिं अाथिमं छंमिणैण्णंखण (हरिं) अाथिमं तलं खिंणुपुपुत्तखे खसुसा (अरिया) खणअरियाकाठादि'खरिं, जे हाकवा पणुयालुखणं छ.लक्षणंखणपणुयाअरियाकाठा णखति छंमखेांठिं अणुणं तलं खिंखरिंखिं (हरिं) खिंणुपुत्तखेखिं'खरिं, सा (अरिया) छ.अरियाकाठान्णं मुखजपला नाम मिंखेां मुखजपलाकाठा णवति छंमणैण्णं ५

खमणजपलाअरियाकाठा

२ॣ. पणुयाख लुखणं जे पणुणतुखे लुखणं तु जपलाख,
तुतिखे तले'ठ खसुसा पणुत्तुतिता सा खमणजपला.
अरियाखति'यो.

जे हाकवा लुखणं छ.लक्षणं पणुयाख खणपणुयाअरियाकाठा णखति छंमखेांठिं पणुणतुखे विणुपुपुत्तखे खसुसा (अरिया) खणअरियाकाठादि'खरिं, जे हाकवा लुखणं छ.लक्षणं जपलाख खणजपलाअरियाकाठा णखति छंमखेांठिं तले विणुखरिं तुतिखे तिसंख (हरिं) तुतिखे तले विणुपुत्तखे'खरिं, सा (अरिया) छ.अरियाकाठान्णं (पणुत्ति'तेहि) छंणुणत्ति'त त. पणुत्तुतिता कल्लांखल्लं खमणजपला वा'खेां खमणजपलाकाठा ५

अरियाखति'यो छ.जंणुणखणअरियाकाठा त. णिणुत्तिता जणुणंखल्लं ५

จำพวกคีติคาถา

คีติคาถา

๒๕. สัพพํ ปจฺมทเล ขฺยิ ลกฺขณ'มริขาย วุตฺต'มฺกฺเขสุ
 ขฺยิสฺสา ทเลสุ ขฺยิตฺติ วุตฺตา สํ คีติ วุตฺต;ขตฺติลลิตา.

ขยิ หมายความว่า ลกฺขณํ อ.ลักษณะ สัพพํ ทั้งหมด (มฺขยา) ฉัฬข้าพเจ้า วุตฺตํ กล่าวแล้ว ปจฺมทเล โฬปฺพพัทฺธะ อริขาย ของอริขาคาถา ขฺยิตฺติ ถูกประกอบแล้ว ทเลสุ โฬคฺริง ท. อฺกฺเขสุ ทั้งสอง (หรือ) อฺกฺเขสุ ทเลสุ โฬปฺพพัทฺธะและอปรพัทฺธะ ท. ทั้งสอง ขฺยิสฺสา (วุตฺติขยา) ของคาถาโตไซริ, สํ (วุตฺติ) อ.คาถาฬฬ วุตฺตขตฺติลลิตา ฉัฬงามตัวยขยติฉัฬข้าพเจ้า กล่าวแล้ว มหากวีฬ ฉัฬฬักวีฬผู้ประเลริฐ ท. วุตฺตา กล่าวแล้ว คีติ ว่า คีติคาถา ๗

อุปคีติคาถา

๒๖. อริขายํ ทฺติขทฺธะ คทิตา'ขิลลฺกฺขณํ ขั ตํ,
 ภาวติ ทเลสุ'ภฺเขสุปี ขยิ ขฺยิสฺสา สํ'มฺปคิติ.

ขั อขิลลฺกฺขณํ อ.ลักษณะทั้งหมดโต (มฺขยา) ฉัฬข้าพเจ้า คทิตํ กล่าวแล้ว ทฺติขทฺธะ โฬอปรพัทฺธะ อริขายํ โฬอริขาคาถา อตฺถิ มีอยู่, ขยิ หมายความว่า ตํ อขิลลฺกฺขณํ อ.ลักษณะทั้งหมด นั้น ภาวติ ฬอฬมี อฺกฺเขสุปี ทเลสุ โฬปฺพพัทฺธะและอปรพัทฺธะ ท. แฝทั้งสอง ขฺยิสฺสา (วุตฺติขยา) ของคาถาโตไซริ, สํ ขยั (วุตฺติ) อ.คาถาฬฬ วุตฺตขตฺติลลิตา ฉัฬงามตัวยขยติฉัฬข้าพเจ้ากล่าว แล้ว อุปคิติ มีชื่อว่า อุปคิติคาถา ภาวติ ฬอฬเป็น ๗

จำพวกเวตาสีขาคาถา

เวตาสีขาคาถา

๒๙. วิสเม ฌ ลีขุ กลา มุเข สเม ตว'ภูช ร,ล,คา ตโต'ปรี,
 เวตาสีขั ต'มัจจเต สหุณุกั น นีรหุตรั สเม.

เจ หากว่า กลา อ.มาตรา ท. ฌ หก ลีขุ พิงมี มุเข โผเนื้องแรก วิสเม (ปาเท) โผวิสมบาท **ขสฺส (ปชฺชสฺส)** ของคาถาโตไชรั, ตุ ส่วนว่า เจ หากว่า กลา อ.มาตรา ท. **อภูช** แปร **ลีขุ พิงมี สเม (ปาเท)** โผสมบาทไชรั, เจ หากว่า **รลคา** อ.ระคะ สหุ และ **ครุ ท. ลีขุ พิงมี อปรี** โผเนื้องบพ (หรือ) โผเนื้องหลัง **ตโต (จมตตอภูชมตตอโต)** จาก หกมาตราและแปดมาตรา ท. เหล่านี้, **สหุณุกั** อ.หมวดหกแห่งสหุ (หรือ) อ.หมู่สหุหกตัว **น ลีขา โผพิงมี นีรหุตรั** มีระหว่างออกแล้ว (หรือ) ต่อเนื่องกัน **สเม (ปาเท)** โผสมบาท ไชรั, **ต (ปชฺช)** อ.คาถาพิน กิวเรน อันพักกวีผู้ประเสริฐ **อัจจเต** ย่อมกล่าว **เวตาสีขั** ว่า เวตาสีขาคาถา ฯ

โอปัจฉันทสกคาถา

๓๐. เวตาลีโย'ปมฺ มุเข ตํ โอปัจฉนุทสกํ ร,ชา ยท'นุเต

ขทิ ติว่า **ข (ปชฺช)** อ.คาถาโต **เวตาลีโยปมฺ** เป็นคาถามีเวตาสีขาคาถาเป็นเครื่อง เปรียบ (หรือ เป็นเช่นกับด้วยเวตาสีขาคาถา) **มุเข** โผเนื้องแรก **ลีขา พิงเพินไชรั**, **ขทิ** ติว่า **รชา** อ.ระคะและขคะ ท. **ลีขุ พิงมี อหุเต** โผที่สุดไชรั, **ต (ปชฺช)** อ.คาถาพิน **โอปัจฉนุทสกํ** มีชื่อว่า **โอปัจฉนุทสกคาถา** **ภาติ** ย่อมเป็น ฯ

อาปาตลิกาคาถา

๓๑. อาปาตลิกา กถิตา'ขั ฤ,ค,คา'หุเต ขทิ ปุพพ'มิว'ณฺณ.

ขทิ ติว่า ฤคคา อ.ภคณะ คุรุ และคุรุ ท. สิญฺ ฝั่งมี อหุเต โหที่ลุด ขสฺสา (วุดติยา) ของคาถาไดไซร์, ขทิ ติว่า อณฺณ (ลกขณ) อ.ลัษณะฉิพ ปุพพ (เวตาลีข) วจ เป็นรารากะ ว่าเวตาลีขคาถาก่อน สนิยา ฝั่งเป็นไซร์, อขฺ (วุดติ) อ.คาถาหิ กจิเวรหิ ฉัพนักวิผู้ประเสริฐ ท. กถิตา กล่าวแล้ว อาปาตลิกา ว่า อาปาตลิกาคาถา ฯ

ทักขินันตिकाถา

๓๒. ขทา'ทิตอ ทักขินนุติกา จิต'ตถ ปาเทสุ'วา'ขิสฺสุ ไซ.

ขทิ ติว่า ไซ อ.ชคณะ จิต ตั้งอยู่แล้ว อาทิต โหเนื่องแรก ปาเทสุ โห มาท ท. อขิสฺสุ ทั้งหมด ขสฺสา (วุดติยา) ของคาถาไดไซร์, ขทิ ติว่า อณฺณ (ลกขณ) อ.ลัษณะฉิพ ปุพพ (เวตาลีข) ฉิพ เป็นรารากะว่าเวตาลีขคาถาก่อน สนิยา ฝั่งเป็นไซร์, ส (วุดติ) อ.คาถาหิ (นุททณฺณหิ อจริเชหิ) ฉัพอาจารย์ ท. ผู้ซึ่งฉิพ กถิตา กล่าวแล้ว ทักขินนุติกา ว่าชื่อว่ ทักขินนุติกาคาถา เจตถ (มตฺตาวุดติข) โหมาตราพถิตินี้ ฯ

อุทิจจวุดติคาถา

๓๓. อุทิจจวุดตี'ติ วุจเต ไซ จา'โท วิสเมสุ สณฺจ'จิต.

เจ หากว่า ไซ อ.ชคณะ สณฺจ'จิต ตั้งอยู่แล้ว อาทิ โหเนื่องแรก วิสเมสุ (ปาเทสุ) โหวิสมมาท ท. ขสฺสา (วุดติยา) ของคาถาไดไซร์, เจ หากว่า อณฺณ (ลกขณ) อ.ลัษณะ ฉิพ ปุพพ (เวตาลีข) ฉิพ เป็นรารากะว่าเวตาลีขคาถาก่อน สนิยา ฝั่งเป็นไซร์, ส (วุดติ) อ.คาถาหิ (นุททณฺณหิ อจริเชหิ) ฉัพอาจารย์ ท. ผู้ซึ่งฉิพ อุจเต ษ่มกล่าว อุทิจจวุดตี'ติ ว่า อุทิจจวุดติคาถา ฯ

ปัจจุจตุตติคาถา

๓๔. ปุพฺพตฺถ สเมสฺ เจ คชา ปฺจฺจวฺตฺติ รุทิตาติ สณฺจิตา.

เจ หากว่า คชา อ.ครุและชคณะ ท. สณฺจิตา ตั้งอยู่แล้ว ปุพฺพตฺถ (จาเน) โนที่
 เบื้องแรก สเมสฺ (ปาเทศ) โนมาท ท. ฉัฬเป็นมาทคู้ ขสฺสา (วฺตฺติยา) ขณคาถาโตไซร์,
 เจ หากว่า ฉณฺณิ (สกฺขณฺ) อ.ลักษณะฉัฬ ปุพฺพิ (เวตาสินฺ) ฉิว เป็นรราวกะว่าเวตาสินฺคาถา
 ก่อฬ ลินฺยา พิงเป็นไซร์, ส่า (วฺตฺติ) อ.คาถาฬัฬ (ฉนฺทณฺณฺหิ ฉาจรฺเขหิ) ฉัฬฉาจารย์ ท.
 ผู้รซึ่งฉัฬทึ ฉุทิตา กล่าวแล้ว ปฺจฺจวฺตฺติติ ว่า ปฺจฺจวฺตฺติคาถา ฯ

(บทว่า รุทิตา ลง รุ ฉาคม)

ปวัตตกคาถา

๓๕. สฺมาสฺมาตฺตราทินิ สฺมา สฺยฺตา ภาติ ตํ ปวตฺตกํ.

เจ หากว่า สฺมาสฺมา (ปาทา) อ.สมมาทและวิสมมาท ท. ฉาทินิ (ปฺจฺจวฺตฺติ-
 ฉุทิจฺจวฺตฺติคาถาฬ) ขณปฺจฺจวฺตฺติคาถาและฉุทิจฺจวฺตฺติคาถา ท. ฉัฬโกสฺสคาถาฬ สฺมา เป็น
 มาทเสมฉกัฬ สฺยฺตา ประกอบแล้ว ขสฺมิ (ปฺชฺเช) โนคาถาโตไซร์, ตํ (ปฺชฺช) อ.คาถาฬัฬ
 ปวตฺตกํ มีชื่อวว่า ปวตฺตกคาถา ฉตฺร (ฉนฺทลฺ) โนคัมภีร์ฉัฬทึฬัฬ ภาติ ฬฉมเป็น ฯ

อปรันติกาคาถา

๓๖. ฉสฺส ส่า สฺมกตาปรนฺติกา.

เจ หากว่า ฉา คาถา อ.คาถาโต สฺมกตา เป็นมาทฉัฬนฺคคสรจนาแล้วด้วยสมมาท
 ฉสฺส (เวตาสินฺสฺส) ขณเวตาสินฺคาถาฬัฬ (หรือ) ฉสฺส (ปวตฺตกสฺส) ขณปวตฺตกคาถาฬัฬ
 (หรือ) ฉสฺส (เวตาสินฺชาตสฺส) ขณฉ่าพวกขณเวตาสินฺคาถาฬัฬ ฉตฺถิ มีฉุไซร์, ส่า (วฺตฺติ)
 อ.คาถาฬัฬ ฉปรนฺติกา ชื่อวว่า ฉปรนฺติกาคาถา ฯ

จารุหาสินีคาถา

๓๗. ตทณฺณชา จารุหาสินี

เวตาลีสชาติโย.

เจ หากว่า ปาทา อ.มาท ท. จตุตาโร ลี ษสฺสา (วตุติษา) ของคาถาใด
 ตทณฺณชา เป็นมาทอันเกิดขึ้นด้วยวิสมนาที่ขึ้นจากสมนาทของปวัตตกคาถาอัน (หรือ) ของ
 เวตาลีสคาถาอัน (หรือ) ของจำพวกของเวตาลีสคาถาอัน ลินฺนุ พิงเพ็ญไซ้, ส่า (วตุติ)
 อ.คาถาอัน จารุหาสินี มีชื่อว่า จารุหาสินีคาถา ภาติ ช่อมงเพ็ญ ฯ

เวตาลีสชาติโย อ.จำพวกของเวตาลีสคาถา ท. นิฏฺฐิตา จบแล้ว ฯ

จำพวกมัตตาสมกคาถา

อจลฉิตติคาถา

๓๘. ทูวิกวิหตวสุสสุ อจลฉิตริ'ห.

เจ หากว่า ทูวิกวิหตวสุสสุ อ.สสุแปดตัวที่ถูกคุณตัวยสอง สีขา พิงมี ปฎิปาท์ ไหนทุกๆ มาท ยสุสา (วตุตติขา) ของคาถาโตไชร์, ส่า (วตุตติ) อ.คาถานี้ อจลฉิตติ ชื่อว่า อจลฉิตติคาถา อิห (นพทสิ) โหนคัมภีร์ฉัพทนี ภาวติ ช่อมมเป็น ฯ

มัตตาสมกคาถา

๓๙. มตฺตาสมกํ นวโม ลุค'นุเต.

เจ หากว่า นวโม (มตฺตโก) อ.มาตราที่เก้า ปาเทสุ ไนมาท ท. โสฬสมตฺเตสุ ฉัณหมีมาตราสิบหกมาตรา ยสุส (ปชฺชสุส) ของคาถาโต โล เป็นสสุ สีขา พิงเป็นไชร์, เจ หากว่า โค อ.ครุ สีขา พิงมี อนุเต โหนที่สุตไชร์, ตํ (ปชฺช) อ.คาถานี้ มตฺตาสมกํ มีชื่อว่า มตฺตาสมกคาถา ภาวติ ช่อมมเป็น ฯ

วิสิโลกคาถา

๔๐. ไช นุลา'ถวา'ณฺณวา วิสิโลก.

เจ หากว่า ไช อ.ชคณะ ภาวติ ช่อมมี ปรี ไนเบื้องหลัง ฉณฺณวา (กลาโต) จากสี่มาตรา แรก ปาเทสุ ไนมาท ท. โสฬสมตฺเตสุ ฉัณหมีมาตราสิบหกมาตรา ยสุส (วิสิโลกสุส) ของคาถาโต ไชร์, ฉถ วา หรือว่า เจ หากว่า นุลา อ.พคณะและสสุ ท. ภาวนติ ช่อมมีไชร์, ไส (วิสิโลก) อ.คาถานี้ วิสิโลก ชื่อว่า วิสิโลกคาถา ฯ

วานวาสีกาคาถา

๔๑. ตทวขโต วานวาสีกา'ชฺชยา.

ฉถ ถ้าว้า ไช วา ฉ.ชคณะกัถี นุสา วา ฉ.พคณะและสहु ท. กัถี ลियั พิงมี
ปรัง โนเป็ฉงหลัง ตทวขโต จากหมวดสฉงแห่งสีมาตราชานั (หรือฉ) จากแปตมาตราชานั
ปาเทสุ โนมาท ท. โสฬสมตเตสุ ฉัณมีมาตราชานัหมมาตราชานั ขสสุสา (วุตติยา) ขฉงคาถาโต
ไชรั, ส่า (วุตติ) ฉ.คาถานั วานวาสีกา'ชฺชยา มีฉัฉว่า วานวาสีกาคาถา ภาวติ ช่อมเป็ฬ ๗

จิตราคาถา

๔๒. ปญจภูษ,หวสุ ขติ โส จิตฺรา.

ขติ ฉิว้า โส ฉ.สहु ลียา พิงมี ปญจภูษหวสุ (กลาส) โนมาตราชานั ท. ห้า แปต และเก้า
ปาเทสุ โนมาท ท. โสฬสมตเตสุ ฉัณมีมาตราชานัหมมาตราชานั ขสสุสา (วุตติยา) ขฉงคาถาโตไชรั,
[เจ หากว่า ครุ ฉ.ครุ ลียา พิงมี ฉนุเต โนที่สุต ขสสุสา วุตติยา ขฉงคาถาโตไชรั,
] ส่า (วุตติ) ฉ.คาถานั จิตฺรา มีฉัฉว่า จิตฺราคาถา ภาวติ ช่อมเป็ฬ ๗

อุปจิตราคาถา

๔๓. ค,ลฺลยา'ภูษหิ เจ ส่า วุจิตฺรา.

เจ หากว่า ค,ลฺลยา ฉ.ครุ สहु และชคณะ ท. ลियั พิงมี ปรัง โนเป็ฉงหลัง ฉภูษหิ
(กลาหิ) จากมาตราชานั ท. แปต ปาเทสุ โนมาท ท. โสฬสมตเตสุ ฉัณมีมาตราชานัหมมาตราชานั
ขสสุสา (วุตติยา) ขฉงคาถาโตไชรั, [เจ หากว่า ครุ ฉ.ครุ ลียา พิงมี ฉนุเต โนที่สุต
ขสสุสา วุตติยา ขฉงคาถาโตไชรั,] ส่า (วุตติ) ฉ.คาถานั อุปจิตฺรา มีฉัฉว่า อุปจิตฺราคาถา
ภาวติ ช่อมเป็ฬ ๗

(บทว่า วุจิตฺรา สง วุ ฉาคม)

ปาทาगुลกคาถา

๔๔. ย'มตีตลกขณวิเสสยุดิ มตตาสมาธิปาทาภิติ,
อนิขตวตฺตปริมาณสหิติ ปถิติ ชเหสุ ปาทาगुลกิ.
มตตาสมกชาติโย.

ยิ (ปะชฺช) อ.คาถาโต อตีตลกขณวิเสสยุดิ อันประกอบแล้วด้วยลักษณะพิเศษ (ของคาถา อันมีมัตตาสมกคาถาเป็นต้น) ที่ล่วงแล้ว มตตาสมาธิปาทาภิติ อันบุคคลรจนแล้วด้วยบาทของ คาถาอันมีมัตตาสมกคาถาเป็นต้น อนิขตวตฺตปริมาณสหิติ อันเป็นไปแล้วกับด้วยปริมาณของคาถา ที่ไม่แผ้วผอ (อตุถิ) มีอยู่, ติ (ปะชฺช) อ.คาถาหั้น ปถิติ ปรากฎแล้ว ปาทาगुลกิ ว่าชื่อว่า ปาทาगุลก คาถา ชเหสุ โนชน ท. (นหฺทณฺณสุ) ผู้รู้ซึ่งนั้นทึ่ ฯ

มตตาสมกชาติโย อ.จำพวกของมัตตาสมกคาถา ท. นิฏฺฐิตา จบแล้ว ฯ

คาทิสั่งขยานัย

๔๕. วิษา วณฺเณหิ มตฺตทา คา วิษา วณฺณวา ครุหิ ตฺ,
 วิษา สหฺนุหิ ครโว ทเล ปถฺยาทีโหน มตา.

คา อ.จำนวนครุ ท. (โสตุชฺเณห) ฉัฬนัถักตักษา มตา พังทราณ ทเล โหนตฺริง (หรือ) โหนปฺพุพพัทละและอปรัทละ ปถฺยาทีโหน (สิโลกสฺส) ขลงคาถาฉัฬนัถักษาฉัฬนัถักษาเป็นตัพ วิษา โดยเวฬ (หรือ) โทยลน วณฺเณหิ ตั้วฉัฬนวนพพางคฺ ท. มตฺตทา จากจำนวนมาตธา ฯ

วณฺณวา อ.จำนวนพพางคฺ ท. (โสตุชฺเณห) ฉัฬนัถักตักษา มตา พังทราณ วิษา โดยเวฬ (หรือ) โทยลน ครุหิ ตั้วฉัฬนวนครุ ท. มตฺตทา จากจำนวนมาตธา ฯ

สหฺนุหิ อ.จำนวนสหุ ท. (โสตุชฺเณห) ฉัฬนัถักตักษา มตา พังทราณ วิษา โดยเวฬ (หรือ) โทยลน ครโว ตั้วฉัฬนวนครุ ท. วณฺณวา จากจำนวนพพางคฺ ฯ

(ตุ ตัพททีโหนมาทที ๒ เป็นปาทปุรณนิมาต)

ฉิตฺติ วุดโตทเฆ ฉนฺทลลิตฺติ มตฺตทาวุดตฺตินิทฺทโส นาม
 ทฺตฺติโย ปรีจฺเจโท.

ปรีจฺเจโท อ.ปรีจเจท ทฺตฺติโย ที่สลง มตฺตทาวุดตฺตินิทฺทโส นาม นามว่า “มัตตทาวุดตฺตินิทฺทโส” (ปรีจเจทเป็นทีแสดงซึ่งมาตธาพฤติ) ฉนฺทลลิตฺติ โหนคัมภีร์ฉัฬนัถัก วุดโตทเฆ ชื่อว่า วุดโตทัยฉิตฺติ จบแล้ว ฯ

ปริจเฉทที่ ๓

สมวุตตินิทเทส (แสดงคาถาที่เสมอเหมือนกัน)

ตนมุชฌมาคาถา

๔๖. ตุชา เจ ตนมุชฌมา. คาชตุตี.

เจ หากว่า ตุชา อ.ตคณะและชคณะ ท. สियุ่ พิงมิ ปฏิปาทํ ไหนุทกุกุ มาท ชสุสา (วุตติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตติ) อ.คาถาหนึ้น ตนมุชฌมา มีชื่อว่า ตนมุชฌมาคาถา ภาวติ ฆ่อมเป็ฬ ๖

คาชตุตี เป็ฬคาชตุตีจันท์ ๖ (๖ พยางค์)

กุมารลลิตาคาถา

๔๗. กุมารลลิตา ชสุคา. อญุหิกา.

(ชสุคา เจ ชสุสา วุตติยา ปฏิปาทํ สियุ่, ส่า วุตติ กุมารลลิตา นาม ภาวติ)

เจ หากว่า ชสุคา อ.ชคณะ สคณะ และครุ ท. สियุ่ พิงมิ ปฏิปาทํ ไหนุทกุกุ มาท ชสุสา (วุตติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตติ) อ.คาถาหนึ้น กุมารลลิตา มีชื่อว่า กุมารลลิตาคาถา ภาวติ ฆ่อมเป็ฬ ๖

อญุหิกา เป็ฬอญุหิกาจันท์ ๖ (๗ พยางค์)

จิตรปทาคาถา

๔๘. จิตรปทา ขทิ ภา คา.

(ขทิ ภา คา ชสุสา วุตติยา ปฏิปาทํ สियุ่, ส่า วุตติ จิตรปทา นาม ภาวติ)

ขทิ ฌิว่า ภา อ.ภคณะ ท. ตัวข คา อ.ครุ ท. ตัวข สियุ่ พิงมิ ปฏิปาทํ ไหนุทกุกุ มาท ชสุสา (วุตติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตติ) อ.คาถาหนึ้น จิตรปทา มีชื่อว่า จิตรปทาคาถา ภาวติ ฆ่อมเป็ฬ ๖

วิชชুমมาลาคาถา

๔๙. โหม โหม โค โค วิชชুমมาลา.

เจ หากว่า โหม อ.มคณะ ด้วย โหม อ.มคณะ ด้วย โค อ.ครุ ด้วย โค อ.ครุ ด้วย ลियู ฟิงมี ปฏิปาที ไหนทุกๆ บาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตฺติ) อ.คาถานี้ วิชชুমมาลา มีชื่อว่า วิชชুমมาลาคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ฯ

มาณวกคาถา

๕๐. ภา ต,ส,คา มาณวกิ.

เจ หากว่า ตสคา อ.ตคณะ สหุ และครุ ท. ลियู ฟิงมี ปรี ไนเปื่องหลัง ภา จาก ฤคณะ ปฏิปาที ไหนทุกๆ บาท ขสฺส (วุตฺตสฺส) ของคาถาโตไซร์, ตํ (วุตฺต) อ.คาถานี้ มาณวกิ มีชื่อว่า มาณวกคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ฯ

สมานิกาคาถา

๕๑. คฺสา สมานิกา ร,ชา จ.

เจ หากว่า คฺสา จ อ.ครุและสหุ ท. ด้วย รชา จ อ.รคณะและชคณะ ท. ด้วย ลियู ฟิงมี ปฏิปาที ไหนทุกๆ บาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตฺติ) อ.คาถานี้ สมานิกา มีชื่อว่า สมานิกาคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ฯ

ปมาณิกาคาถา

๕๒. ปมาณิกา ช,รา ส,คา. ฉนุฏฺฐกา.

เจ หากว่า ชรา อ.ชคณะและรคณะ ท. ด้วย สคา อ.สหุและครุ ท. ด้วย ลियู ฟิงมี ปฏิปาที ไหนทุกๆ บาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตฺติ) อ.คาถานี้ ปมาณิกา มีชื่อว่า ปมาณิกาคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ฯ

ฉนุฏฺฐกา เป็นฉนุฏฺฐกาฉนุฏฺฐกา ฯ (๘ พยางค์)

หลมุขีคาถา

๕๓. รา ห,สา ขทิ หลมุขี.

ขทิ ธิว่า หสา อ.พคณะและสคณะ ท. ลัญญู พิงมี ปรั โหเป็องหลัง รา จากระคณะ ปฏิปาทำ โหทุกๆ มาท ขสุสา (วตุติขา) ของคาถาโตไซร์, สา (วตุติ) อ.คาถาหั้น หลมุขี มีชื่อว่า หลมุขีคาถา ภาติ ช่อมเป็น ฯ

ภุชคสุสุสฎาคาถา

๕๔. ภุชคสุสุสฎา ภา โม. พุรหตี.

เจ หากว่า ภา อ.พคณะ ท. ด้วย โม อ.มคณะ ด้วย ลัญญู พิงมี ปฏิปาทำ โหทุกๆ มาท ขสุสา (วตุติขา) ของคาถาโตไซร์, สา (วตุติ) อ.คาถาหั้น ภุชคสุสุสฎา มีชื่อว่า ภุชค-
สุสุสฎาคาถา ภาติ ช่อมเป็น ฯ

พุรหตี เป็นพุรหตีจันท์ ฯ (๙ พยางค์)

สุทฐวิราชิตคาถา

๕๕. มุสา ชุคา สุทฐวิราชิต มต.

เจ หากว่า มุสา อ.มคณะและสคณะ ท. ด้วย ชุคา อ.ชคณะและครุ ท. ด้วย ลัญญู พิงมี ปฏิปาทำ โหทุกๆ มาท ขสุส (วตุตสุส) ของคาถาโตไซร์, อิท (วตุติ) อ.คาถาหั้น (โสตุชเนพ) ฉ้นนักคึกษา มต พิงทราบ สุทฐวิราชิต ว่าชื่อว่า สุทฐวิราชิตคาถา ฯ

ปณวคาถา

๕๖. มุหา โย โค ขทิ ปณโว ชุขาโต.

ขทิ ธิว่า มุหา อ.มคณะและพคณะ ท. ด้วย โย อ.ขคณะ ด้วย โค อ.ครุ ด้วย ลัญญู พิงมี ปฏิปาทำ โหทุกๆ มาท ขสุส (ลิลอกสุส) ของคาถาโตไซร์, โส (ลิลโก) อ.คาถาหั้น ชุขาโต ปรากฎแล้ว ปณโว ว่า ปณวคาถา ฯ

รุ่มมวดีคาถา

๕๗. ฤมา ส,คชุตตา รุ่มมวดี ส่า.

เจ หากว่า ฤมา อ.ภคณะและมคณะ ท. ด้วย สคชุตตา อันประกอบแล้วด้วยสคณะ และครุ ลีขุ พิงมี ปฏิปาที ไหนทุกๆ นาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตฺติ) อ.คาถานี้ รุ่มมวดี มีชื่อว่า รุ่มมวดีคาถา ภาติ ช่อมเป็น ๆ

มัตตาคาถา

๕๘. เณชฺชา มตฺตา ม,ภ,ส,คชุตตา.

ชา คาถา อ.คาถาโต ม,ภ,ส,คชุตตา อันประกอบแล้วด้วยมคณะ ภคณะ สคณะ และครุ ลตฺถิ มีขุ, ส่า คาถา อ.คาถานี้ (โสตุสเนน) อันพิกศึกษา เณชฺชา พิงทราบ มตฺตา ว่า ชื่อว่า มตฺตาคาถา ๆ

จัมปกมาลาคาถา

๕๙. จมฺปกมาลา เจ ภ,ม,ส่า โค.

เจ หากว่า ภ,ม,ส่า อ.ภคณะ มคณะ และสคณะ ท. ด้วย โค อ.ครุ ด้วย ลีขุ พิงมี ปฏิปาที ไหนทุกๆ นาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตฺติ) อ.คาถานี้ จมฺปกมาลา มีชื่อว่า จมฺปกมาลาคาถา ภาติ ช่อมเป็น ๆ

มโนรมาคาถา

๖๐. น,ร,ช,เคหิ ส่า มโนรมา.

เจ หากว่า ชา (วุตฺติ) อ.คาถาโต ชุตฺตา ประกอบแล้ว น,ร,ช,เคหิ ด้วยภคณะ รคณะ ชคณะ และครุ ท. ไไซร์, ส่า (วุตฺติ) อ.คาถานี้ มโนรมา มีชื่อว่า มโนรมาคาถา ภาติ ช่อมเป็น ๆ

อุพภาสกคาถา

๖๑. อุพภาสกํ ตํ เจ โต ม,รา ลฺจ.

เจ หากว่า โต จ อ.ตคณะ ด้วย ม,รา จ อ.มคณะและรคณะ ท. ด้วย โล จ อ.ลหุ ด้วย ลฺยํ พิงมี ปฏิปาทํ ไหนทุกๆ บาท ขสฺส (ปชฺชสฺส) ของคาถาโตไซร์, ตํ (ปชฺชํ) อ.คาถานี้ อุพภาสกํ มีชื่อว่า อุพภาสกคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ฯ

อุปฺภูจิตาคาถา

๖๒. โต ชา ครุหา'ข'มุปฺภูจิตา. ปหฺติ.

เจ หากว่า โต อ.ตคณะ ด้วย ชา อ.ชคณะ ท. ด้วย ขฺตุตา อันประกอบแล้ว ครุหา ด้วยครุ ลฺยํ พิงมี ปฏิปาทํ ไหนทุกๆ บาท ขสฺสา (วฺตุติขา) ของคาถาโตไซร์, ขยํ (วฺตุติ) อ.คาถานี้ อุปฺภูจิตา มีชื่อว่า อุปฺภูจิตาคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ฯ

ปหฺติ เป็นปหฺติฉนฺท์ ฯ (๑๐ พยางค์)

อินทวชิราคาถา

๖๓. อินฺทาทิกา ตา วชิรา ช,คา โค.

เจ หากว่า ตา อ.ตคณะ ท. ด้วย ช,คา อ.ชคณะและครุ ท. ด้วย โค อ.ครุ ด้วย ลฺยํ พิงมี ปฏิปาทํ ไหนทุกๆ บาท ขสฺสา (วฺตุติขา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วฺตุติ) อ.คาถานี้ วชิรา มีชื่อว่า วชิราคาถา อินฺทาทิกา อันมี อินฺทศัพท์ในเบื้องต้น (หรือ) อินฺทาทิกา วชิรา มีชื่อว่า อินฺทวชิราคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ฯ

อุเปนทวชิราคาถา

๖๔. อุปาทิกา ส่าว ช,ตา ช,คา โค.

เจ หากว่า ช,ตา อ.ชคณและตคณ ท. ด้วย ช,คา อ.ชคณและครุ ท. ด้วย โค อ.ครุ ด้วย ลัญ พิ้งมี ปฏิปาท โนทุกๆ มาท ขสุสา (วตุติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วตุติ) อ.คาถานี้ ส่าว (อินทวชิรา) เป็นอินทวชิราคาถานี้ น้้นเทียว อุปาทิกา อันมีอุปคัพทโนเน้งตั้ง หรือ อุปาทิกา ส่าว (อินทวชิรา) เป็นอุเปนทวชิราคาถานี้เทียว โทติ ช่มเป็น ๗

อุปชาติคาถา

๖๕. ฉนหุโตโรทริตลกขณา เจ ปาทา วิมิสุสา อุปชาติโย ตา,
แฉว มิสนุสตาสูปี มิสนุสตาสู วทนุติ ชาตีสวิ'ท'เมว นาม.

เจ หากว่า ปาทา อ.มาท ท. ฉนหุโตโรทริตลกขณา อันมีลักษณะอันข้าพเจ้ากล่าว แล้วโงสของคาถาที่ต่อเน้องกับคาถานี้ วิมิสุสา เป็นมาทปะปนกัน ฉตถ (วตุติสุ) โนคาถา ท. เหล่าโต ลัญ พิ้งเป็นไซร์, ตา (วตุติโย) อ.คาถา ท. เหล่านี้ อุปชาติโย มีชื่อว่า อุปชาติ คาถา ภาวหุติ ช่มเป็น ๗

กิริ ได้ยินว่า (คาถาน) ชาตีสู ครั้นเมื่อจำพวก (ของคาถา ท.) ฉนุสตาสู เหล่า อื่น มิสนุสตาสูปี แม้เป็นมาทอันปะปนกันแล้ว แฉว เหมือนอย่างนี้ สมนาสู มิฉุ, ปณุทิตา อ.บ้นทิต ท. วทนุติ ช่มกล่าว ฉิท แฉว นาม ซึ่งชื่อว่า "อุปชาติ" นี้ น้้นเทียว ๗

สุมุขีคาถา

๖๖. น,ช,ช,ล,คา คทิตา สุมุขี.

เจ หากว่า น,ช,ช,ล,คา อ.นคณ ชคณ ชคณ สหุ และครุ ท. ลัญ พิ้งมี ปฏิปาท โน ทุกๆ มาท ขสุสา (วตุติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วตุติ) อ.คาถานี้ กวิหิ อันนักกวิ ท. คทิตา กล่าวแล้ว สุมุขี ว่าชื่อว่า สุมุขีคาถา ๗

โทศกคาถา

๖๗. โทศก'มิจฺจติ เจ ภ,ภ,ภา คา.

เจ หากว่า ภ,ภ,ภา อ.ภคณะ ภคณะ และภคณะ ท. ด้วย คา อ.ครุ ท. ด้วย ลियุ่ พิงมี ปฏิปาทำ ไหนๆ มาท ขสฺส (วุตฺตสฺส) ของคาถาโตไซร์, ปิงคโล อ.อาจารย์ปิงคละ อิจฺจติ ปล่อยปรารภนา ตํ (วุตฺต) ซึ่งคาถานั้น โทศกั ว่าเป็นโทศกคาถา ฯ

สาลินีคาถา

๖๘. เวท'สฺเสหิ; มุตตา ตฺต,คา สาลินี สา.

เจ หากว่า มุตตา อ.มคณะและตคณะ ท. ด้วย ตฺต,คา อ.ตคณะ ครุ และครุ ท. ด้วย ลियุ่ พิงมี ปฏิปาทำ ไหนๆ มาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคาถาโตไซร์, สา (วุตฺติ) อ.คาถานั้น มุตฺตยา อันประกอบแล้ว เวท'สฺเสหิ (ยตีหิ) ด้วยยติ ท. สัพพางค์และเจตพพางค์ สาลินี มีชื่อว่า สาลินีคาถา ภาวติ ปล่อยเป็น ฯ

วาโตมมีคาถา

๖๙. วาโตมมี สา; ยติ สา มุภา ต,คา โค.

เจ หากว่า สา ยติ อ.ยติสัพพางค์และเจตพพางค์นั้น ด้วย มุภา อ.มคณะและภคณะ ท. ด้วย ต,คา อ.ตคณะและครุ ท. ด้วย โค อ.ครุ ด้วย ลियุ่ พิงมี ปฏิปาทำ ไหนๆ มาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคาถาโตไซร์, สา (วุตฺติ) อ.คาถานั้น วาโตมมี มีชื่อว่า วาโตมมีคาถา ภาวติ ปล่อยเป็น ฯ

สิริคาถา

๗๐. ภา ต,ห,คา โค;สุ,รส สิริ ส่า.

เจ หากว่า อสุรสา (ขติ) อ.ขติ ท. ห้ำพขางค์และหกพขางค์ ด้วย ต,ห,คา อ.ตคณะ
นคณะและครุ ท. ด้วย โค อ.ครุ ปรี โนเนื่องหลัง ภา จากคณะ ด้วย สियู ฟิงมี ปฏิปาทำ
โหนทุกๆ มาท ขสุสา (วุดติยา) ขวงคาถาโตไซร์, ส่า (วุดติ) อ.คาถานั้น สิริ มีชื่อว่า สิริ
คาถา ภาติ ษ่มเป็น ๗

(บทว่า อสุรสา รัสสะ ฉา เป็น อ เพื่อรักษานันท์)

รโถทฐฎาคาถา

๗๑. ไร น,รา อิท รโถทฐฎา ส,คา.

เจ หากว่า ไร อ.รคณะ ด้วย น,รา อ.นคณะและรคณะ ท. ด้วย ส,คา อ.สทและครุ
ท. ด้วย สियู ฟิงมี ปฏิปาทำ โหนทุกๆ มาท ขสุสา (วุดติยา) ขวงคาถาโตไซร์, ส่า (วุดติ)
อ.คาถานั้น รโถทฐฎา มีชื่อว่า รโถทฐฎาคาถา อิท (นพทสิ) โหนคัมภีร์นันทน์ ภาติ
ษ่มเป็น ๗

สวาคตาคาถา

๗๒. สุวาคเต'ติ ร,น,ภา ครุกา เทว.

เจ หากว่า ร,น,ภา อ.รคณะ นคณะ และนคณะ ท. ด้วย ครุกา อ.ครุ ท. เทว
สอง ด้วย สियู ฟิงมี ปฏิปาทำ โหนทุกๆ มาท ขสุสา (วุดติยา) ขวงคาถาโตไซร์, ส่า
(วุดติ) อ.คาถานั้น สุวาคตา อิติ มีชื่อว่า สุวาคตาคาถา ภาติ ษ่มเป็น ๗

ภททิกาคาถา

๗๓. พ,พ,ร,ลหุ,ครุหิ ภททิกา. ติฏฐุภา.

เจ หากว่า ขา (วตุติ) อ.คาถาใด อุลลกชิตา ฉัณฎุกำหนดแล้ว พ,พ,ร,ลหุ,ครุหิ ด้วย นคณะ นคณะ รคณะ ลหุ และครุ ท. ลินา พิงมีไซรั, ส่า (วตุติ) อ.คาถาหั้น ภททิกา มีชื่อว่า ภททิกาคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ๖

ติฏฐุภา เป็นติฏฐุภานันท์ ๖ (๑๑ พยางค์)

วังสัจฐุคาถา

๗๔. วทหุติ วังสัจ'มัท ช,ตา ช,รา.

เจ หากว่า ช,ตา อ.ชคณะและตคณะ ท. ด้วย ช,รา อ.ชคณะและรคณะ ท. ด้วย ลินุ พิงมี ปฏิปาท์ ไหนทุกๆ มาท ขลล (ปชชล) ของคาถาใดไซรั, มนโย อ.ฤษี ท. (มี เสตว, มนุทพพ, โกฏฐุภ, ขาสก, กสสป, ตณูทิน เป็นต้น) วทหุติ ช่อมกล่าว ตัม (ปชช) ซึ่งคาถาหั้น วังสัจ ว่าชื่อว่า วังสัจคาถา ๖

อินทวังสาคาถา

๗๕. ส่า อินทวังสา ขล ขตถ ตา ช,รา.

เจ หากว่า ตา อ.ตคณะ ท. ด้วย ช,รา อ.ชคณะและรคณะ ท. ด้วย ลินุ พิงมี ปฏิปาท์ ไหนทุกๆ มาท ขตถ (วตุติ) ไหนคาถาใดไซรั, ส่า (วตุติ) อ.คาถาหั้น อินทวังสา มีชื่อว่า อินทวังสาคาถา ขล โดยแท้ ภาวติ ช่อมเป็น ๖

โตฏกคาถา

๗๖. อิห โตฏก' มมุพฐิเสหิ มิตฺ.

เจ หากว่า **ขี้** (วตุตฺ) อ.คาถาโต (ปฺคุคฺเลน) **ฉัณหบุคคล มิตฺ** รัชกาลแล้ว **อมมุพฐิเสหิ** ด้วยสคณะสี่คณะ ท. ไชรั, **ตํ** (วตุตฺ) อ.คาถานี้ **โตฏกํ** ชื่อว่าโตฏกคาถา **อิห** (จหนฺทลฺ) โผคัมภีร์นั้นที่นี้ **ภวติ** ช่อมเป็น ฯ

ทุตวิลัมพิตคาถา

๗๗. ทุตวิลัมพิต'มาห น,ภา ภ,ธา.

เจ หากว่า **น,ภา** อ.พคณะและภคณะ ท. ด้วย **ภ,ธา** อ.ภคณะและรคณะ ท. ด้วย **สิขุ** พิงมี **ปฎิปาทํ** ไหนทุกๆ นาท **ขสฺส** (ปฺชฺขสฺส) ของคาถาโตไชรั, **ปิงฺคโล** อ.อาจารย์ปิงคละอาท กล่าวแล้ว **ตํ** (ปฺชฺช) ซึ่งคาถานี้ **ทุตวิลัมพิตํ** ว่าชื่อว่า **ทุตวิลัมพิตคาถา** ฯ

ปฎุคาถา

๗๘. วสุ,ขุควิริตี น; มุขยา ปุฎฺเฑ'ขํ.

เจ หากว่า **วสุ,ขุควิริตี** อ.ขติแปดพยางค์และสี่พยางค์ ท. ด้วย **น** อ.พคณะ ท. ด้วย **มุขยา** อ.ภคณะและชคณะ ท. ด้วย **สิขุ** พิงมี **ปฎิปาทํ** ไหนทุกๆ นาท **ขสฺส** (สิโลกสฺส) ของคาถาโตไชรั, **ขขํ** (สิโลโก) อ.คาถานี้ **ปุฎฺเฑ** มีชื่อว่า **ปฎุคาถา** **ภวติ** ช่อมเป็น ฯ

กุสุมวิจิตตาคาถา

๗๙. น,ขสฺหิตา มุขยา กุสุมวิจิตฺตา.

เจ หากว่า **มุขยา** อ.พคณะและชคณะ ท. **น,ขสฺหิตา** ฉัณหไปแล้วกับด้วยพคณะและชคณะ **สิขุ** พิงมี **ปฎิปาทํ** ไหนทุกๆ นาท **ขสฺสา** (วตุตฺติยา) ของคาถาโตไชรั, **สา** (วตุตฺติ) อ.คาถานี้ **กุสุมวิจิตฺตา** มีชื่อว่า **กุสุมวิจิตตาคาถา** **ภวติ** ช่อมเป็น ฯ

ภุชงคฺปฺปยาตคคาถา

๘๐. ภุชงคฺปฺปยาตํ ภเว เวทเขหิ.

เจ หากว่า ข้ (ปฺชฺช) อ.คคาถาโต อฺปฺลภฺชิตํ ถูกกำหนดแล้ว เวทเขหิ ด้วยขคณะ
สคณะ ท. ไชรั, ตํ (ปฺชฺช) อ.คคาถานึ้น ภุชงคฺปฺปยาตํ มีชื่อว่า ภุชงคฺปฺปยาตคคาถา ภเว ช่อม
เป็น ๆ

ปิยงฺวทาคคาถา

๘๑. พ,ภ,ช,เรหิ ภวติปิยงฺวทา.

เจ หากว่า ขา (วฺตฺติ) อ.คคาถาโต อฺปฺลภฺชิตํ ถูกกำหนดแล้ว พ,ภ,ช,เรหิ ด้วยขคณะ
ภคณะ ชคณะ และรคณะ ท. ไชรั, ส่า (วฺตฺติ) อ.คคาถานึ้น ปิยงฺวทา มีชื่อว่า ปิยงฺวทา
ภวติ ช่อมเป็น ๆ

ลลิตาคคาถา

๘๒. วฺตฺตา สฺฐิหิ ลลิตา ต,ภา ช,รา.

เจ หากว่า ต,ภา อ.ตคณะและภคณะ ท. ด้วย ช,รา อ.ชคณะและรคณะ ท. ด้วย
ลขฺยํ พิงมี ปฏิปาทํ ทุกๆ นาท ขสฺสา (วฺตฺติขา) ขของคคาถาโตไชรั, ส่า (วฺตฺติ) อ.คคาถานึ้น
ลลิตา อ้นพักปราชญ์ ท. วฺตฺตา กล่าวแล้ว ลลิตา ว่าชื่อว่า ลลิตาคคาถา ๆ

ปมิตกฺขรคคาถา

๘๓. ปมิตกฺขร่า ส,ช,ส,เสหฺทิตา.

เจ หากว่า ขา (วฺตฺติ) อ.คคาถาโต อฺปฺลภฺชิตํ ถูกกำหนดแล้ว ส,ช,ส,เสหิ ด้วยสคณะ
ชคณะ สคณะ และสคณะ ท. ไชรั, ส่า (วฺตฺติ) อ.คคาถานึ้น วิพฺเชหิ อ้นพักปราชญ์ ท. อฺทิตา
กล่าวแล้ว ปมิตกฺขร่า ว่าชื่อว่า ปมิตกฺขรคคาถา ๆ

อุชชลาคาถา

๘๔. พ,พ,ภ,รลหิตา'ภิตุ'ชชลา

เจ หากว่า ขา (วตุติ) อ.คาถาใด พ,พ,ภ,รลหิตา เป็นไปแล้วกับด้วย ผคณะ ผคณะ ผคณะ และรคณะ (โหติ) ย่อมเป็นไสร้, ส่า (วตุติ) อ.คาถานั้น วิพฺเชหิ ฉัณหักปราชญ์ ท. อภิตา กล่าวแล้ว อุชชลา ว่าชื่อว่า อุชชลาคาถา ฯ

เวสสเทวีคาถา

๘๕. ปญจ'สฺสจฺฉินฺหา; เวสฺสเทวี ม,มา ขา.

เจ หากว่า ปญจสฺสจฺฉินฺหา อ.ขติห้าพยางค์และเจ็ดพยางค์ ท. ด้วย ม,มา อ.ผคณะและ ผคณะ ท. ด้วย ขา อ.ผคณะ ท. ด้วย ลียุ่ ฟิงมี ปญฺปิาทํ ไหนุๆ มาท ขสฺสา (วตุติขา) ของคาถาใดไสร้, ส่า (วตุติ) อ.คาถานั้น เวสฺสเทวี มีชื่อว่า เวสฺสเทวีคาถา ภาติ ย่อมเป็น ฯ

ตามรสคาถา

๘๖. ภาติ'ห ตามรสํ พ,ช,ชา โย.

เจ หากว่า พ,ช,ชา อ.ผคณะ ชคณะ และชคณะ ท. ด้วย โย อ.ผคณะ ด้วย ภาณฺติ ย่อมมี ปญฺปิาทํ ไหนุๆ มาท ขสฺส (ปชฺชส) ของคาถาใดไสร้, ตํ (ปชฺช) อ.คาถานั้น ตามรสํ มีชื่อว่า ตามรสคาถา อิท (ฉนฺทล) โยคัมภีร์ฉินฺทนี ฯ

กมลาคาถา

๘๗. กมล'าติ เณฺชฺชา ส,ช,เสหิ โย เจ. ชคตี.

เจ หากว่า โย อ.ผคณะ ปจฺ โยเบื้องหลัง ส,ช,เสหิ จากสคณะ ผคณะ และสคณะ ท. ลียา ฟิงมี ปญฺปิาทํ ไหนุๆ มาท ขสฺสา (วตุติขา) ของคาถาใดไสร้, ส่า (วตุติ) อ.คาถานั้น วิพฺเชหิ ฉัณหักปราชญ์ ท. เณฺชฺชา ฟิงทราบ กมล'าติ ว่าชื่อว่า กมลาคาถา ฯ

ชคตี เป็นชคตีฉินฺทนี ฯ (๑๒ พยางค์)

ปหฺสฺสัณเฑาะฏา

๘๘. มุหา ชุรา โค; ติทสยติปฺปหฺสฺสัณเฑาะฏา ส่า.

เจ หากว่า มุหา อ.มคณะและพคณะ ท. ด้วย ชุรา อ.ชคณะและรคณะ ท. ด้วย โค อ.ครุ ด้วย ลัญญ์ พิงมี ปฏิปาทำ โนทุกๆ มาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคทาไตไซร์, ส่า (วุตฺติ) อ.คทาฬัณ ติทสยติ อ้นมียติสามพยางค์และสิปพยางค์ (หรือ) อ้นมีการตัดยติโดยพยางค์ สามพยางค์และสิปพยางค์ ปหฺสฺสัณเฑาะฏา มีชื่อว่า ปหฺสฺสัณเฑาะฏา ภาวติ ฆอมเพ็ญ ๗

รุจิริคาคาฏา

๘๙. จตุคฺคเหตีห รุจิริคา; ช,ภา สฺช,คฺคา. ฉติชคฺคตี.

เจ หากว่า ยติ อ.การตัดยติ จตุคฺคเหตี (จจเหตี) ด้วยพยางค์ ท. ๔ พยางค์ และ ๙ พยางค์ ด้วย ช,ภา อ.ชคณะและภคณะ ท. ด้วย สฺช,คฺคา อ.สคณะ ชคณะ และครุ ท. ด้วย ลัญญ์ พิงมี ปฏิปาทำ โนทุกๆ มาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคทาไตไซร์, ส่า (วุตฺติ) อ.คทาฬัณ รุจิริคา มีชื่อว่า รุจิริคาคาฏา ฉิห (ฉนุทสิ) โนคัมภีร์ฉันทนี้ ภาวติ ฆอมเพ็ญ ๗

ฉติชคฺคตี เป็นฉติชคฺคตีฉันทนี้ ๗ (๑๓ พยางค์)

อปราชิตาคาฏา

๙๐. พ,พ,ร,ส,สฺห,คฺคา; สเรหฺย'ปราชิตา.

เจ หากว่า พ,พ,ร,ส,สฺห,คฺคา อ.พคณะ พคณะ รคณะ สคณะ สหุ และครุ ท. ด้วย ยติ อ.การตัดยติ สเรหิ (จจเหตี) ด้วยพยางค์ ท. เจ็ด ด้วย ลัญญ์ พิงมี ปฏิปาทำ โนทุกๆ มาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคทาไตไซร์, ส่า (วุตฺติ) อ.คทาฬัณ อปราชิตา มีชื่อว่า อปราชิตาคาฏา ภาวติ ฆอมเพ็ญ ๗

ปหรณกลิกาตา

๙๑. พ,พ,ภ,พ,ล,คิ'ติป:ปหรณกลิกา.

เจ หากว่า พ,พ,ภ,พ,ล,คา อ.พคณะ พคณะ ภคณะ พคณะ สหุ และครุ ท. ด้วย อิติ อิ'ทิส (ขติ) อ.ขติ อ้นเช่นนี้ (อ้นตัดด้วยพยางค์เจ็ดพยางค์ที่กล่าวแล้วใน “อปราชิตาตา” ก่อ) ด้วย สियู พิงมี ปฏิปาท์ ไททุกๆ มาท ขสสา (วุดติยา) ของคาธาไตไซร์, ส่า (วุดติ) อ.คาธานี้ ปหรณกลิกา ชื่อว่า ปหรณกลิกาตา ฯ

วสันตติลกาตา

๙๒. วุดตา วสันตติลกา ต,ภ,ชา ช,คา ไค. สกกริ.

เจ หากว่า ต,ภ,ชา อ.ตคณะ ภคณะ และชคณะ ท. ด้วย ช,คา อ.ชคณะและครุ ท. ด้วย ไค อ.ครุ ด้วย สियู พิงมี ปฏิปาท์ ไททุกๆ มาท ขสสา (วุดติยา) ของคาธาไตไซร์, ส่า (วุดติ) อ.คาธานี้ อัจริเยหิ อ้นอาจารย์ ท. วุดตา กล่าวแล้ว วสันตติลกา ว่าชื่อว่า วสันตติลกาตา ฯ

สกกริ เป็นลักกริณท์ ฯ (๑๔ พยางค์)

สลิกลาตา

๙๓. ทวิหตหยลหุ'ธ คิ'ติ สลิกลา.

เจ หากว่า ทวิหตหยลหุ อ.ลหุเจ็ดตัวที่ถูกคุมด้วยสอง ด้วย (หรือ) อ.ลหุสิบสี่ตัว ด้วย ไค อ.ครุ อถ (ปจจนา) ไทภายหลังแห่งลหุสิบสี่ตัวนั้น ด้วย สियู พิงมี ปฏิปาท์ ไททุกๆ มาท ขสสา (วุดติยา) ของคาธาไตไซร์, ส่า (วุดติ) อ.คาธานี้ สลิกลา มีชื่อว่า สลิกลาตา ภาติ ษ่มเป็น อิติ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

วาทินีคาถา

๙๗. พ,ช,ภ,ช,รา สทา ภาติ วาณินี คยตุตา. ฉญจ.

เจ หากว่า พ,ช,ภ,ช,รา อ.พคณะ ชคณะ ภคณะ ชคณะ และรคณะ ท. คยตุตา
ฉัฬประกอบแล้วด้วยครุ สทา ไทกาลทุกเมื่อ ลัญ พังมี ปฏิปาท ไททุกๆ บาท ขสสา (วตุติขา)
ของคาถาไตไซร์, ส่า (วตุติ) อ.คาถานี้ วาณินี มีชื่อว่า วาณินีคาถา ภาติ ช่อมเป็น ๗

ฉญจ เป็นฉญจันท์ ๗ (๑๖ พยางค์)

ลิขรินีคาถา

๙๘. ข,มา โห โส ภา,ลคฺคา; รส,หรวรามา ลขรินี.

เจ หากว่า ข,มา อ.ขคณะและมคณะ ท. ด้วย โห อ.พคณะ ด้วย โส อ.สคณะ ด้วย
ภา,ลคฺคา อ.ภคณะ สหุ และครุ ท. ด้วย รส,หรวรามา อ.ขติหกพยางค์และลินีเอ็ดพยางค์ ท. ด้วย
ลัญ พังมี ปฏิปาท ไททุกๆ บาท ขสสา (วตุติขา) ของคาถาไตไซร์, ส่า (วตุติ) อ.คาถา
นี้ ลขรินี มีชื่อว่า ลขรินีคาถา ภาติ ช่อมเป็น ๗

หรินีคาถา

๙๙. รส,ขุคิ'ลิต; โห โส มฺรา สฺสา; คฺยทา หรินี ตทา.

เจ หากว่า ขทา ไทกาลไต โห อ.พคณะ ด้วย โส อ.สคณะ ด้วย มฺรา
อ.มคณะและรคณะ ท. ด้วย สฺสา อ.สคณะและสหุ ท. ด้วย ไซ อ.ครุ ด้วย ลัญ พังมี
ปฏิปาท ไททุกๆ บาท ขสสา (วตุติขา) ของคาถาไตไซร์, ตทา ไทกาลนี้ ส่า (วตุติ)
อ.คาถานี้ ขตุตา ฉัฬประกอบแล้ว รส,ขุคิ'ลิต (ขตี) ด้วยขติ ท. หกพยางค์ สัพพยางค์
และเจ็ดพยางค์ หรินี มีชื่อว่า หรินีคาถา ภาติ ช่อมเป็น ๗ (คฺยทา = ไซ + ขทา)

มันท์กัณฑ์ตาคาถา

๑๐๐. มนฺทกุกฺกุตา; ม,ภ,พ,ต,ต,คา; โค ชุคฺ'ตุว'สฺสเกหิ. ฉจฺจกฺกุจิ.

เจ หากว่า ม,ภ,พ,ต,ต,คา อ.มคณะ ภคณะ พคณะ ตคณะ ตคณะ และครุ ท. ด้วย โค อ.ครุ ด้วย ขติ อ.การตัดขติ ชุคฺ'ตุว'สฺสเกหิ (วจเหนือ) ด้วยพยางค์ ท. สี่พยางค์ หกพยางค์ และเจ็ดพยางค์ ด้วย ลัญญ์ ฟังมี ปฏิปาท์ ไหนทุกๆ บาท ขสฺสา (วุตติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตติ) อ.คาถานี้ มนฺทกุกฺกุตา มีชื่อว่า มนฺทกุกฺกุตาคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ๗

ฉจฺจกฺกุจิ เป็นฉจฺจกฺกุจินท์ ๗ (๑๗ พยางค์)

กุกฺกุमितลตาเวลลิตาคาถา

๑๐๑. โม โต โห โย ฆา; กุกฺกุमितลตา; เวลลิตา'กุกฺกุวิสิหิ. ฉติ.

เจ หากว่า โม อ.มคณะ ด้วย โต อ.ตคณะ ด้วย โห อ.พคณะ ด้วย โย อ.ขคณะ ด้วย ฆา อ.ขคณะ ท. ด้วย ขติ อ.การตัดขติ กุกฺกุวิสิหิ (วจเหนือ) (อกุข + อุตฺ + อีสหิ) ด้วยพยางค์ ท. ห้าพยางค์ หกพยางค์ และเจ็ดพยางค์ ด้วย ลัญญ์ ฟังมี ปฏิปาท์ ไหนทุกๆ บาท ขสฺสา (วุตติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตติ) อ.คาถานี้ กุกฺกุमितลตาเวลลิตา มีชื่อว่า กุกฺกุमितลตาเวลลิตาคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ๗

ฉติ เป็นฉตินท์ ๗ (๑๘ พยางค์)

เมฆวิปฺพชฺชิตาคาถา

๑๐๒. รสฺ'ตุว'สฺสเสหิ ชฺชมา; พ,ส,ร,ร,ครุ; เมฆวิปฺพชฺชิตา ส่า.

เจ หากว่า ขติ อ.การตัดขติ รสฺ'ตุว'สฺสเสหิ (วจเหนือ) (รส + อุตฺ + อสฺ'เสหิ) ด้วยพยางค์ ท. หกพยางค์ หกพยางค์ และเจ็ดพยางค์ ด้วย ชฺชมา อ.ขคณะและมคณะ ท. ด้วย พ,ส,ร,ร,ครุ อ.พคณะ สคณะ รคณะ รคณะ และครุ ท. ด้วย ลัญญ์ ฟังมี ปฏิปาท์ ไหนทุกๆ บาท ขสฺสา (วุตติยา) ของคาถาโตไซร์, ส่า (วุตติ) อ.คาถานี้ เมฆวิปฺพชฺชิตา มีชื่อว่า เมฆวิปฺพชฺชิตาคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ๗

ศัพท์มูลวิภากีนิตคาถา

๑๐๓. อุกฺก'สุเสหิ ขติ มุส,ชา ส,ต,ต,คา; สทฺทูลวิภากีพิตํ. อติธิติ.

เจ หากว่า ขติ อ.การตัดขติ อุกฺก'สุเสหิ (วจเนหิ) (อุกฺก + อสุเสหิ) ด้วยพยางค์ ท. สิบสองพยางค์และเจ็ดพยางค์ ด้วย มุส,ชา อ.มคณะ สคณะ และชคณะ ท. ด้วย ส,ต,ต,คา อ.สคณะ ตคณะ ตคณะ และครุ ท. ด้วย สิญฺ พึงมี ปฏิปาท์ ไหนๆ ภาท ขสฺส (ปชฺชสฺส) ของคาถาโตไซร์, ตํ (ปชฺช) อ.คาถานี้ สทฺทูลวิภากีพิตํ มีชื่อว่า สทฺทูลวิภากีพิตคาถา ภาติ ช่อมเป็น ๆ

อติธิติ เป็นอติธิตินันท์ ๆ (๑๙ พยางค์)

วุดตคาถา

๑๐๔. วุดต'มิติสํ ตุ นามโต ร,ชา ร,ชา ร,ชา ครุสหู จ. กติ.

เจ หากว่า ร,ชา จ อ.รคณะและชคณะ ท. ด้วย ร,ชา จ อ.รคณะและชคณะ ท. ด้วย ร,ชา จ อ.รคณะและชคณะ ท. ด้วย ครุสหู จ อ.ครุและสหู ท. ด้วย สิญฺ พึงมี ปฏิปาท์ ไหนๆ ภาท ขสฺส (ปชฺชสฺส) ของคาถาโตไซร์, ตํ (ปชฺช) อ.คาถานี้ อิติสํ ฉ้นเช่นนี้ วุดตํ มีชื่อว่า วุดตคาถา นามโต โดยชื่อ ภาติ ช่อมเป็น ๆ

กติ เป็นกตินันท์ ๆ (๒๐ พยางค์)

ศัพท์ธรรคาถา

๑๐๕. มุรา ภาวา โย โย'ตุร เขนตฺ;ติมฺนิขติยฺตา; สทฺธรา กิตฺติตาณฺ. ปกติ.

เจ หากว่า มุรา อ.มคณะและรคณะ ท. ด้วย ภาวา อ.ภคณะและพคณะ ท. ด้วย โย อ.ขคณะ ด้วย โย อ.ขคณะ ด้วย เขน กับด้วย ขคณะ ติมฺนิขติยฺตา ฉ้นประกอบแล้ว ด้วยขติเจ็ดพยางค์สามหน สิญฺ พึงมี ปฏิปาท์ ไหนๆ ภาท ขสฺส (วุดติยา) ของคาถาโตไซร์, ฉยฺ (วุดติ) อ.คาถานี้ (ปัจจนฺ) ฉ้นอาจารย์ปัจจนฺ กิตฺติตา กล่าวแล้ว สทฺธรา ว่า ชื่อว่า สทฺธรรคาถา ฉตุร (ปกติณ) ไนปกตินันท์นี้ ๆ

ปกติ เป็นปกตินันท์ ๆ (๒๑ พยางค์)

ภัททกคาถา

๑๐๖. ฐรา น,ร,หา ร,หา จ'ถ ครุ; ทส'กุกวิรมิ หิ ภททก'มิท. ฉากติ.

เจ หากว่า ฐรา อ.ภคณะและรคณะ ท. ด้วย น,ร,หา อ.พคณะ รคณะ และพคณะ ท. ด้วย ร,หา อ.รคณะและพคณะ ท. ด้วย ครุ อ.ครุ ฉถ (ปัจฉา) โไพภายหลัง ด้วย ลียุ พิงมิ ปฏิปาท โไพทุกๆ มาท ยสฺส (ปะชฺชสฺส) ของคาถา ไตไซร์, ฉิท (ปะชฺช) อ.คาถานี้ ทส'กุกวิรมิ ฉัณมิยติที่ตัด โดยพยางค์สิบพยางค์และสิบสองพยางค์ (หรือ) ฉัณมิการตัดยติด้วยพยางค์สิบพยางค์ และสิบสองพยางค์ (หรือ) ฉัณมิยติสิบพยางค์และสิบสองพยางค์ ภททกมิ มีชื่อว่า ภททกคาถา ภาติ ษ่อมเป็น ๆ

ฉากติ เป็นฉากติฉัณท์ ๆ (๒๒ พยางค์)

ฉิติ วุตุโตทเย ฉนุทลสิ สมวุตุตินิทเทโส นาม
ตติโย ปริจเฉโท.

ปริจเฉโท อ.ปริจเฉท ตติโย ที่สาม สมวุตุตินิทเทโส นาม นามว่า "สมวุตุติ-
นิเทศ" (ปริจเฉทเป็นที่แสดงซึ่งสมมาถา) ฉนุทลสิ โไพคัมภีร์ฉัณท์ วุตุโตทเย ชื่อว่า วุตุโตทัย
ฉิติ จบแล้ว ๆ

ปริจเฉทที่ ๔

อหุตสมวุตตินิทเทส

อุปัจจิตตคาถา

๑๐๗. วิสเม ขทิ ส่า ส.ล.คา สเม ภตุ.ตยโต ครุกา วุปัจจิตต.

ขทิ ฌิว่า ส่า อ.สคณะ ท. ตั้วข ส.ล.คา อ.สคณะ สหุ และครุ ท. ตั้วข ลียุ พิงมี วิสเม (ปาเท) โหวิสมบาท (บาทขฉพ) ขสุส (ปชชสุส) ของคาถาโตไซร์, ขทิ ฌิว่า ครุกา อ.ครุ ท. ลียุ พิงมี ปรี โหเบื้องหลัง ภตุ.ตยโต จากหมวดสามแห่งภคณะ (หรือ) จากหมู่ ภคณะสามคณะ สเม (ปาเท) โหสมบาท (บาทคู่)ไซร์, ตั (ปชช) อ.คาถาฬัฬ อุปัจจิตต มีชื่อว่า อุปัจจิตตคาถา ภวติ ช่อมเป็น ฯ (บทว่า วุปัจจิตต ลิง วุ ฉาตม)

ทุตมชฌมาคาถา

๑๐๘. ภตุ.ตยโต ขทิ คา ทุตมชฌมา ขทิ ปุฬเรว ภวนุติ น.ชา ชุขา.

ขทิ ฌิว่า คา อ.ครุ ท. ภวนุติ ช่อมมี ปรี โหเบื้องหลัง ภตุ.ตยโต จากหมวดสาม แห่งภคณะ (หรือ) จากหมู่ภคณะสามคณะ วิสเม (ปาเท) โหวิสมบาท ขสุสา (วุตติขา) ของ คาถาโตไซร์, ขทิ ฌิว่า น.ชา อ.ภคณะและชคณะ ท. ตั้วข ชุขา อ.ชคณะและชคณะ ท. ตั้วข ภวนุติ ช่อมมี ปุฬเรว ฉีกพ่นเท็ขว สเม (ปาเท) โหสมบาทไซร์, ส่า (วุตติ) อ.คาถาฬัฬ ทุตมชฌมา มีชื่อว่า ทุตมชฌมาคาถา ภวติ ช่อมเป็น ฯ

เวควตีคตาถา

๑๐๙. ขทึ สตุตตีตขั ครรุขตุตตี เวควตี ขทึ กตุตตีตขา คา.

ขทึ ฒึว่า สตุตตีตขั อ.สคณะส่ามคณะ ครรุขตุตตี อัฬประกอบแล้วด้วขครุ ลึษา ฝึงมึ วิสเม (ปาเท) โฬวิสสมปาท ขสสุสา (วตุตตีขา) ขถงคตาถาโตไซรั, ขทึ ฒึว่า คา อ.ครุ ท. ลึขุ ฝึงมึ ปรึ โฬเป็องหลัง กตุตตีตขา จากกคณะส่ามคณะ สเม (ปาเท) โฬสสมปาทไซรั, ส่า (วตุตตี) อ.คตาถาฬัฬ เวควตี มึช็ื่อว่า เวควตีคตาถา กวติ ฆ่อมเป็ฬ ๗

ภัททวิราชาคตาถา

๑๑๐. โต โช วิสเม รโต ครุ เจ มุสา ชุคา ภัททวิราชา เมตุถ โต เจ.

เจ หากว่า โต อ.ตคณะด้วข โช อ.ชคณะด้วข ครุ อ.ครุ ปรึ โฬเป็องหลัง รโต จากรคณะ ด้วข ลึขุ ฝึงมึ วิสเม (ปาเท) โฬวิสสมปาท ขสสุส (วตุตตสุส) ขถงคตาถาโต ไซรั, เจ หากว่า มุสา อ.มคณะและสคณะ ท. ด้วข ชุคา อ.ชคณะและครุ ท. ด้วข โต อ.ครุ ด้วข ลึขุ ฝึงมึ สเม (ปาเท) โฬสสมปาทไซรั, ตั (วตุตตี) อ.คตาถาฬัฬ ภัททวิราชา มึช็ื่อว่า ภัททวิราชาคตาถา เมตุถ (นฬทลึ) โฬคัมภีร์ฉัฬฬัฬัฬ กวติ ฆ่อมเป็ฬ ๗

(มทว่า ครุ ทึฆะ อู เป็ฬ อู เพ็ฬรักรัษานัฬฬัฬ)

เกตุมตีคตาถา

๑๑๑. วิสเม ส,ชา ส,ครุขตุตตา เกตุมตี สเม ภ,ร,ฬ,คา โต.

เจ หากว่า ส,ชา อ.สคณะและชคณะ ท. ส,ครุขตุตตา อัฬประกอบแล้วด้วขสคณะ และครุ ลึขุ ฝึงมึ วิสเม (ปาเท) โฬวิสสมปาท ขสสุสา (วตุตตีขา) ขถงคตาถาโตไซรั, เจ หากว่า ภ,ร,ฬ,คา อ.ภคณะ รคณะ ฬคณะ และครุ ท. ด้วข โต อ.ครุ ด้วข ลึขุ ฝึงมึ สเม (ปาเท) โฬสสมปาทไซรั, ส่า (วตุตตี) อ.คตาถาฬัฬ เกตุมตี มึช็ื่อว่า เกตุมตีคตาถา กวติ ฆ่อมเป็ฬ ๗

อาชยานกัคคาถา

๑๑๒. อาชยานกั คตา วิสเม ช,คา โค (ฉินทวชิรา)
 ช,ตา ช,คา โค ตุ สเม'ถ ปาเท. (อุเฟณฑวชิรา)

ฉถ ถ้าว่า คตา ฉ.ตคณะ ท. ด้วย ช,คา ฉ.ชคณะและครุ ท. ด้วย โค ฉ.ครุ ด้วย ลัญญ์ พิงมี วิสเม (ปาเท) โฬวิสมปาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคาคาไตไซร์, ตุ ส่วนว่า ฉถ ถ้าว่า ช,ตา ฉ.ชคณะและตคณะ ท. ด้วย ช,คา ฉ.ชคณะและครุ ท. ด้วย โค ฉ.ครุ ด้วย ลัญญ์ พิงมี สเม ปาเท โฬสมปาทไซร์, ส่า (วุตฺติ) ฉ.คาคานั้ อาชยานกั มีชื่อว่า อาชยานกั คคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ฯ

วิปริตอาชยานกัคคาถา

๑๑๓. ช,ตา ช,คา โค วิสเม สเม ตุ (อุเฟณฑวชิรา)
 ตา โช ค,คา เจ วิปริตปฺพพา. (ฉินทวชิรา)

เจ หากว่า ช,ตา ฉ.ชคณะและตคณะ ท. ด้วย ช,คา ฉ.ชคณะและครุ ท. ด้วย โค ฉ.ครุ ด้วย ลัญญ์ พิงมี วิสเม (ปาเท) โฬวิสมปาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคาคาไตไซร์, ตุ ส่วนว่า เจ หากว่า คตา ฉ.ตคณะ ท. ด้วย โช ฉ.ชคณะ ด้วย ค,คา ฉ.ครุและครุ ท. ด้วย ลัญญ์ พิงมี สเม (ปาเท) โฬสมปาทไซร์, ส่า (วุตฺติ) ฉ.คาคานั้ อาชยานกั มีชื่อว่า อาชยานกัคคาถา วิปริตปฺพพา ฉัณมี วิปริต ตฺพทโฬเนื่องตั้ง (หรือ) วิปริตปฺพพา อาชยานกั มีชื่อว่า วิปริตอาชยานกัคคาถา ภาวติ ช่อมเป็น ฯ

หริณปลุตาคาถา

๑๑๔. ส,สไต ส,ส,คา วิสเม สเม พ,ภ,ภ,รา ภาเต หริณปลุตา.

เจ หากว่า ส,ส,คา ฉ.สคณะ, ลหุและครุ ท. ลัญญ์ พิงมี ปรี โฬเนื่องหลัง ส,สไต จาก สคณะและสคณะ วิสเม (ปาเท) โฬวิสมปาท ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคาคาไตไซร์, เจ หากว่า พ,ภ,ภ,รา ฉ.พคณะ ภคณะ ภคณะ และรคณะ ท. ลัญญ์ พิงมี สเม (ปาเท) โฬสมปาทไซร์, ส่า (วุตฺติ) ฉ.คาคานั้ หริณปลุตา มีชื่อว่า หริณปลุตาคาถา ภาเวต ช่อมเป็น ฯ

อปรวัตตคคาถา

๑๑๕. ขทิ พ,พ,ร,ส,คา พ,ชา ช,รา

ขทิ จ ตทา'ปรวตฺต'มิจฺจติ.

ขทิ ติว่า พ,พ,ร,ส,คา อ.พคณะ พคณะ รคณะ สหุ และครุ ท. สियุ่ พิงมี วิสเม (ปาเท) ไนวิสมนท ขสฺส (ปชฺชสฺส) ของคคาถาโตไชรฺ, ขทิ ติว่า พ,ชา อ.พคณะและชคณะ ท. ด้วย ช,รา อ.ชคณะและรคณะ ท. ด้วย สियุ่ พิงมี สเม (ปาเท) ไนสมนทาไชรฺ, ปิงคโล อ.อาจารย์ปิงคละ มิจฺจติ ช่อมปราถนา ตํ (ปชฺช) ซึ่งคคาถานี้ อปรวัตตํ ว่าเป็น อปรวัตตคคาถา ฯ (จคฺพทํ เป็นปาทปุรณนิมาต)

ปุปผิตคคคาถา

๑๑๖. วิสมนฺคตา พ,พา ร,ชา เจ

พ,ช,ช,ร,คา สมเก จ ปุปผิตคคา.

ทวยมิทํ เวตาสีขปนฺเกโท.

เจ หากว่า พ,พา อ.พคณะและพคณะ ท. ด้วย ร,ชา อ.รคณะและชคณะ ท. ด้วย ลุคตา เข้าถึงแล้ว วิสมํ (ปาท) ซึ่งวิสมนทา ขสฺสา (วุตฺติยา) ของคคาถาโตไชรฺ, เจ หากว่า พ,ช,ช,ร,คา อ.พคณะ ชคณะ ชคณะ รคณะ และครุ ท. สियุ่ พิงมี สมเก (ปาเท) ไนสมนทาไชรฺ, ส่า (วุตฺติ) อ.คคาถานี้ ปุปผิตคคา มิชฺฉว่า ปุปผิตคคคาถา ภาติ ช่อมเป็น ฯ (จคฺพทํ เป็นปาทปุรณนิมาต)

ฉิทํ (อปรวัตตปุปผิตคคาปชฺชาน) ทวยมิ อ.หมวดสอง (แห่งอปรวัตตคคาถาและปุปผิตคคคาถา ท.) นี้ เวตาสีขปนฺเกโท เป็นจำพวกของเวตาสีขคคาถา โหติ ช่อมเป็น ฯ

ยวมตีคาถา

๑๑๗. ส่า ขวาทีกา มตี ร,ชา ร,ชา ตว-
สเม สเม ช,รา ช,รา ครุพุกเวษุ.

เจ หากว่า ร,ชา อ.ระคะและระคะ ท. ด้วย ร,ชา อ.ระคะและระคะ ท. ด้วย
ภเวษุ ฟิงมี อสเม (ปาเท) โหวิสมมาท ขสสา (วุดติยา) ของคาถาโตไซร์, เจ หากว่า
ช,รา อ.ระคะและระคะ ท. ด้วย ช,รา อ.ระคะและระคะ ท. ด้วย ครุ อ.ครุ ด้วย
ภเวษุ ฟิงมี สเม (ปาเท) โหวิสมมาทไซร์, ส่า (วุดติ) อ.คาถาฟั้ง มตี มีชื่อว่า มตีคาถา
ขวาทีกา อันมี ขว ตัพทไฟเบ็งตัง (หรือ) ขวาทีกา มตี มีชื่อว่า ยวมตีคาถา ภาติ ษ่ม
เป็น ๗

อิติ วุดโตทเย จนุทลิตี อทตสมวุดตินิทเทโส นาม
จตุตโถ ปริจเนโท.

ปริจเนโท อ.ปริจเนท จตุตโถ ที่สี่ อทตสมวุดตินิทเทโส นาม นามว่า “อัทตสม-
วุดตินิทเทศ” (ปริจเนทเป็นที่แสดงซึ่งอัทตสมคาถา) จนุทลิตี โนคัมภีร์จันท์ วุดโตทเย ชื่อว่า
วุดโตทัย อิติ จบแล้ว ๗

ปริจเฉทที่ ๕

วิสมวตฺตนิทฺเทศ

วัตตคคาถา

๑๑๘. พุฏฺฐกฺขเรสุ ปาทesu สุหาทิมาหา โยณฺณวา วตฺตํ.

เจ หากว่า สุหา อ.สคณฺและนคณฺ ท. พ สฺยฺ โฝพฺงมิ ปฺริ โฝเน็องหล้ง
อาทิมาหา (อฺกฺขรา) จากพฆางค้แรก ปาทesu โฝมาท ท. อฏฺฐกฺขเรสุ อ้นมิแปตพฆางค้
ขสฺส (วตฺตสฺส) ขงคคาถาโตไซร์, เจ หากว่า โย อ.ขคณฺ สิยา พงฺมิ ปฺริ โฝเน็องหล้ง
อณฺณวา (อฺกฺขรา) จากสิพฆางค้แรกไซร์, ตํ (วตฺตํ) อ.คคาถานี้ วตฺตํ มีชื่อว่า วตฺตคคาถา
ภาติ ษอมเพ็ญ ฯ

ปถยาวัตตคคาถา

๑๑๙. สเมสุ สฺนฺตฺโต เซน ปถยาวัตตํ ปกิตฺตํ.

(สุหา เจ ขสฺส ปชฺชสฺส อฏฺฐกฺขเรสุ ปาทesu อาทิมาหา อฺกฺขรา ปฺริ พ สฺยฺ,
โย เจ วิสมesu ปาทesu อณฺณวา อฺกฺขรา ปฺริ สิยา,
เซน เจ อุตฺตํ สเมสุ ปาทesu สฺนฺตฺโต อฺกฺขรโต ปฺริ สิยา;
ตํ ปชฺชํ ปิงฺคเสน ปถยาวัตตํ ปกิตฺตํ ฯ)

เจ หากว่า สุหา อ.สคณฺและนคณฺ ท. พ สฺยฺ โฝพฺงมิ ปฺริ โฝเน็องหล้ง
อาทิมาหา (อฺกฺขรา) จากพฆางค้แรก ปาทesu โฝมาท ท. อฏฺฐกฺขเรสุ อ้นมิแปตพฆางค้
ขสฺส (ปชฺชสฺส) ขงคคาถาโตไซร์, เจ หากว่า โย อ.ขคณฺ สิยา พงฺมิ ปฺริ โฝเน็องหล้ง
อณฺณวา (อฺกฺขรา) จากสิพฆางค้ วิสมesu (ปาทesu) โฝวิสมมาท ท. ไซร์, เจ หากว่า
อุตฺตํ อ.การประกอมน เซน ด้วยชคณฺ สิยา พงฺมิ ปฺริ โฝเน็องหล้ง สฺนฺตฺโต (อฺกฺขรโต)
จากสิพฆางค้แรก สเมสุ ปาทesu โฝสมมาท ท. ไซร์, ตํ (ปชฺชํ) อ.คคาถานี้ ปิงฺคเสน
อ้นอาจารย์ปิงฺคละ ปกิตฺตํ กล่าวแล้ว ปถยาวัตตํ ว่าชื่อว่า ปถยาวัตตคคาถา ฯ

วิปริตปถยาวัตตคาถา

๑๒๐. โฉเชสุ เชน สินธุโต ตเมว วิปริตาที.

เจ หากว่า สุหา อ.สคณะและนคณะ ท. น สิญฺ โม่พิงมี ปรี โนเป็องหลัง ฉาทิตโต (ฉกขรโต) จากพยางค์แรก ปาเทสุ โนมาท ท. ฉกขกขเรสุ ฉันมีแปดพยางค์ ขสฺส (ปะชขสฺส) ของคาถาโตไซร์, เจ หากว่า โย อ.ยคณะ สียา พิงมี ปรี โนเป็องหลัง ฉณณวา (ฉกขรา) จากสี่พยางค์ สเมสุ (ปาเทสุ) โนสมมาท ท. ไซร์, เจ หากว่า ชุตฺติ อ.การประกอบ เชน ด้วยชคณะ สียา พิงมี ปรี โนเป็องหลัง สินธุโต (ฉกขรโต) จากสี่พยางค์แรก โฉเชสุ โนวิสมมาท ท. ไซร์, ตเมว (ปะชช) ฉ.คาถานี้ น้นเทียว ปถยาวัตต มีชื่อว่า ปถยาวัตตคาถา วิปริตาที ฉันมี วิปริต ตัพพีโนเป็องต้น (หรือฉ) วิปริตาที ปถยาวัตต มีชื่อว่า วิปริตปถยาวัตตคาถา ภาติ ช่อมเป็น ๆ

จปลาวัตตคาถา

๑๒๑. นกาโร เจ ชลธิโต จปลาวตฺตมิจเจตฺ.

เจ หากว่า สุหา อ.สคณะและนคณะ ท. น สิญฺ โม่พิงมี ปรี โนเป็องหลัง ฉาทิตโต (ฉกขรโต) จากพยางค์แรก ปาเทสุ โนมาท ท. ฉกขกขเรสุ ฉันมีแปดพยางค์ ขสฺส (ปะชขสฺส) ของคาถาโตไซร์, เจ หากว่า โย อ.ยคณะ สียา พิงมี ปรี โนเป็องหลัง ฉณณวา (ฉกขรา) จากสี่พยางค์แรก สเมสุ (ปาเทสุ) โนสมมาท ท. ไซร์, เจ หากว่า นกาโร อ.นคณะ สียา พิงมี ปรี โนเป็องหลัง ชลธิโต (ฉกขรโต) จากสี่พยางค์แรก โฉเชสุ โนวิสมมาท ท. ไซร์, ปิงคไล อ.อาจารย์ปิงคละ ฉาท กกล่าวแล้ว ฉตฺ (ปะชช) ซึ่งคาถานี้ จปลาวตฺต ฉิติ ว่าชื่อว่า จปลาวตฺตคาถา ๆ

ปิงคสวิปูลาคาถา

๑๒๒. สเม โล สตุตโม ขสุสา วิปูลา ปิงคสสุสา.

(สุหา เจ ขสุสา วุตติยา อฏฺฐกฺขเรสุ ปาทesu อาทิมฺหา อกฺขรา ปรํ พ ลฺยํ,
โย เจ วิสมesu ปาทesu อณฺณวา อกฺขรา ปรํ ลฺยา,
สเม ปาทे เจ สตุตโม อกฺขโร โล ลฺยา;
สา วุตติ ปิงคสสุสา วิปูลา นาม ภาวติ ฯ)

เจ หากว่า สุหา อ.สคณฺและนคณฺ ท. พ ลฺยํ โม่พิงมี ปรํ โม่เบื้องหลัง อาทิมฺหา (อกฺขรา) จากพขางค้แรก ปาทesu โนมาท ท. อฏฺฐกฺขเรสุ อัมมิแปตพขางค้ ขสุสา (วุตติยา) ของคาถาไดไซริ้, เจ หากว่า โย อ.ขคณฺ ลฺยา พิงมี ปรํ โม่เบื้องหลัง อณฺณวา (อกฺขรา) จากสิ้พขางค้แรก วิสม (ปาท) โม่วิสมมาทไซริ้, เจ หากว่า สตุตโม (อกฺขโร) อ.พขางค้ที่เจ็ด สเม (ปาท) โม่สมมาท โล เป้นลหุ ลฺยา พิงเป้นไซริ้, สา (วุตติ) อ.คาถานี้้น วิปูลา มีชื่อว่ วิปูลาคาถา ปิงคสสุสา ของอาจารย์ปิงคละ ภาวติ ช่อมเป้น ฯ

เสตววิปูลาคาถา

๑๒๓. เสตวสุสาชิลเสวปี.

(สุหา เจ ขสุสา วุตติยา อฏฺฐกฺขเรสุ ปาทesu อาทิมฺหา อกฺขรา ปรํ พ ลฺยํ,
อฺชิลเสวปี ปาทesu เจ สตุตโม อกฺขโร โล ลฺยา;
สา วุตติ เสตวสุสา วิปูลา นาม ภาวติ ฯ)

เจ หากว่า สุหา อ.สคณฺและนคณฺ ท. พ ลฺยํ โม่พิงมี ปรํ โม่เบื้องหลัง อาทิมฺหา (อกฺขรา) จากพขางค้แรก ปาทesu โนมาท ท. อฏฺฐกฺขเรสุ อัมมิแปตพขางค้ ขสุสา (วุตติยา) ของคาถาไดไซริ้, เจ หากว่า สตุตโม (อกฺขโร) อ.พขางค้ที่เจ็ด อฺชิลเสวปี (ปาท) โนมาท ท. แม้ทั้งหมต โล เป้นลหุ ลฺยา พิงเป้นไซริ้, สา (วุตติ) อ.คาถานี้้น วิปูลา มีชื่อว่ วิปูลาคาถา เสตวสุสา ของอาจารย์เสตวะ ภาวติ ช่อมเป้น ฯ

ภการวิปูลาคาธา

๑๒๔. เกษณณวาท ภาพิปูลา.

(สุหา เจ ชสุสา วุตติยา ฉฏฐกขเรสุ ปาทะสุ ฉาทิมหา ฉกขรา ปรัง น สियั,
 เซพ เจ ชุตตัม สเมสุ ปาทะสุ สินธุโต ฉกขรโต ปรัง สिया,
 เกพ เจ ชุตตัม โยเชสุ ฉณณวาท ฉกขรา ปรัง สिया;
 สา วุตติ ภาพิปูลา นาม ภาติ ฯ)

เจ หากว่า สุหา ฉ.สคณะและนคณะ ท. น สियั ไมพิงมี ปรัง โนเปื่องหลัง ฉาทิมหา (ฉกขรา) จากพขางค์แรก ปาทะสุ โนมาท ท. ฉฏฐกขเรสุ ฉัณมีแปลพขางค์ ชสุสา (วุตติยา) ของคาธาไตไชรั, เจ หากว่า ชุตตัม ฉ.การประกอบ เซพ ตัวชคณะ สिया พิงมี ปรัง โนเปื่องหลัง สินธุโต (ฉกขรโต) จากสิพขางค์แรก สเมสุ (ปาทะสุ) โนสมมาท ท. ไชรั, เจ หากว่า ชุตตัม ฉ.การประกอบ เกพ ตัวชคณะ สिया พิงมี ปรัง โนเปื่องหลัง ฉณณวาท (ฉกขรา) จากสิพขางค์แรก โยเชสุ โนวิสมมาท ท. ไชรั, สา (วุตติ) ฉ.คาธานั้ ภาพิปูลา มีชื่อว่า ภการวิปูลาคาธา ภาติ ช่อมเป็น ฯ

รการวิปูลาคาธา

๑๒๕. เฉว'มณณา โร จตุตธา.

เจ หากว่า สุหา ฉ.สคณะและนคณะ ท. น สियั ไมพิงมี ปรัง โนเปื่องหลัง ฉาทิมหา (ฉกขรา) จากพขางค์แรก ปาทะสุ โนมาท ท. ฉฏฐกขเรสุ ฉัณมีแปลพขางค์ ชสุสา (วุตติยา) ของคาธาไตไชรั, เจ หากว่า ชุตตัม ฉ.การประกอบ เซพ ตัวชคณะ สिया พิงมี ปรัง โนเปื่องหลัง สินธุโต (ฉกขรโต) จากสิพขางค์แรก สเมสุ (ปาทะสุ) โนสมมาท ท. ไชรั, เจ หากว่า โร ฉ.รคณะ สिया พิงมี ปรัง โนเปื่องหลัง จตุตธา (ฉกขรา) จากพขางค์ที่สี่ โยเชสุ โนวิสมมาท ท. ไชรั, สา (วุตติ) ฉ.คาธานั้ ฉณณา มีชื่อว่า รการวิปูลาคาธา ฉัณมี ภาติ ช่อมเป็น เฉว' เหม็อนข่างนี้ ฯ

นการวิปูลาคาธา

๑๒๖. โฬ'ณฺหฺวา เจ นวิปูลา.

เจ หากว่า สฺหา อ.สคฺณะและนคฺณะ ท. น สฺยํ โฆ'พฺงมิ ปฺริ โฬ'เน็องหล้ง
 ฉาทิมฺหา (ฉกฺขรา) จากพฆางค้แรก ปาเทสฺ โฬมาท ท. ฉกฺขกฺขเรสฺ ฉัณมิแปตพฆางค้
 ฉสฺสา (วฺตฺติยา) ฉองคาธาไตไซร์, เจ หากว่า ฉตฺตํ ฉ.การประกอบ เซน ด้วฉคฺณะ สฺยา พฺงมิ
 ปฺริ โฬ'เน็องหล้ง สฺนฺสุไต (ฉกฺขรไต) จากสัพฆางค้แรก สเมสฺ (ปาเทสฺ) โฬสมมาท ท. ไไซร์,
 เจ หากว่า โฬ อ.นคฺณะ สฺยา พฺงมิ ปฺริ โฬ'เน็องหล้ง ฉณฺหฺวา (ฉกฺขรา) จากสัพฆางค้
 แรก โฉเชสฺ โฬ'วิสมมาท ท. ไไซร์, สฺา (วฺตฺติ) ฉ.คาธานั้น นวิปูลา มีชื่อว่า นการวิปูลา
 คาธา ภาวติ ช้ฉมเป็ฬ ฯ

ตการวิปูลาคาธา

๑๒๗. ไต'ณฺหฺวา ตธา'ณฺญา สฺยา.

วตฺตปฺเภ'โท.

เจ หากว่า สฺหา อ.สคฺณะและนคฺณะ ท. น สฺยํ โฆ'พฺงมิ ปฺริ โฬ'เน็องหล้ง
 ฉาทิมฺหา (ฉกฺขรา) จากพฆางค้แรก ปาเทสฺ โฬมาท ท. ฉกฺขกฺขเรสฺ ฉัณมิแปตพฆางค้ ฉสฺสา
 (วฺตฺติยา) ฉองคาธาไตไซร์, เจ หากว่า ฉตฺตํ ฉ.การประกอบ เซน ด้วฉคฺณะ สฺยา พฺงมิ
 ปฺริ โฬ'เน็องหล้ง สฺนฺสุไต (ฉกฺขรไต) จากสัพฆางค้แรก สเมสฺ (ปาเทสฺ) โฬสมมาท ท. ไไซร์,
 เจ หากว่า ไต อ.ตคฺณะ สฺยา พฺงมิ ปฺริ โฬ'เน็องหล้ง ฉณฺหฺวา (ฉกฺขรา) จากสัพฆางค้
 แรก โฉเชสฺ โฬ'วิสมมาท ท. ไไซร์, สฺา (วฺตฺติ) ฉ.คาธานั้น ฉณฺญา (ตการวิปูลา) มีชื่อว่า
 ตการวิปูลาคาธา ฉัณมิฬ ตธา เหมือนฉฉ่างนั้น ภาวติ ช้ฉมเป็ฬ ฯ

วตฺตปฺเภ'โท ฉ.ประกอบของวตฺตคาธา นิจฺจิตฺ จบแล้ว ฯ

คาถาสามัญญ

๑๒๘. น ทิสฺสเต'ตฺถ ชฺหิ นฺหํ ปโยเค ทิสฺสเต ยฺหิ,
 วิสมกฺขรปาทำ ตํ คาถา สามญฺณนามโต.

ชฺหิ นฺหํ อ.ฉันทฺ (วิถนพฤติฉันทฺและมาตราชพฤติฉันทฺ) โต วิสมกฺขรปาทำ ฉันทฺพฆางค์ และปาทำที่ไม่เสมอเหมือนกัน (หรือ) ฉันทฺมีปาทำที่ไม่เสมอเหมือนกันโดยพฆางค์ (โสตุชเนน) ฉันทฺ นักศึกษา น ทิสฺสเต ชฺหมิไมพพบเห็น เขตฺถ (วุดโตทเย) โนคัมภีร์วุดโตทัยนี้, ยฺหิ ติว่า (โสตุชเนน) ฉันทฺนักศึกษา ทิสฺสเต ชฺหมิพพบเห็น ปโยเค โนคฺทาหรณฺ (โนคัมภีร์ต่างๆ มีพระ ไตรปิฎกเป็นต้น)ไซ้, ตํ (นฺหํ) อ.ฉันทฺนี้ ปณฺทิตฺติ ฉันทฺนํทิต ท. เณฺยฺยํ พิงฺทราวน คาถา ว่าชื่อว่า คาถา สามญฺณนามโต โตชฺหิฉฺฉามัญญํทัวไป ฯ

อิตฺติ วุดโตทเย นฺหํทลฺ วิสมวุดฺตินิทฺเทโส นาม
 ปณฺจโม ปริจฺเจโท.

ปริจฺเจโท อ.ปริจฺเจท ปณฺจโม ทึห่า วิสมวุดฺตินิทฺเทโส นาม นามว่า “วิสมวุดฺติ-
 นิทฺเทส” (ปริจฺเจทเป็นทีแสดงซึ่งวิสมคาถา) นฺหํทลฺ โนคัมภีร์ฉันทฺ วุดโตทเย ติว่า วุดโตทัย
 อิตฺติ จบแล้ว ฯ

นัญญุณัณ

๑๓๐. หนุขสฺส โย ภาเวยฺยงุโก ตสฺมิ โส'ตฺถิกเต สเม,
 วิสเม เตว'กสฺหิตเต ภาเวยฺย'ตฺถิกเต ครุ.

โย ฆงุโก อ.เลขณแหวโต หนุขสฺส (วตฺตสฺส) ฆงคตถาถันสฺญุเสยฺยแล้ว ภาเวยฺย พิงมี
 ตสฺมิ (ฆงเก) ครั้นเมื่อเลขณแหวนั้น อตฺถิกเต ถูกกระทำให้เป็นครั้งหนึ่งแล้ว (หรือ) ถูกหาร
 ด้วยเลข ๒ แล้ว สเม (ภาเว) ครั้นเมื่อความมี อันเท่ากัน สติ มีอยู่ (หรือ) สเม ถ้างตั้ง
 โส อ.สทฺ (หรือ) อ.เลข ๑ ภาเวยฺย พิงมี, วิสเม (ภาเว) ครั้นเมื่อความมี อันไม่เท่ากัน
 สติ มีอยู่ (หรือ) วิสเม ถ้างตั้ง ครุ อ.ครุ (หรือ) อ.เลข ๒ ภาเวยฺย พิงมี ฯ

ตุ ส่วนว่า วิสเม (จาเน) โนที่ไม่เท่ากัน (หรือ) โนที่ไม่ตั้ง ครุ (ผล)
 ครั้นเมื่อผลลัพท์นั้น เอกสฺหิตเต อันเป็นไปแล้วกับด้วยเลข ๑ ที่เพิ่มมาเป็นอาคัณฑกะ อตฺถิกเต
 ถูกกระทำให้เป็นครั้งหนึ่งแล้ว (หรือ) ถูกหารด้วย ๒ แล้ว สเม (ภาเว) ครั้นเมื่อความมี
 อันเท่ากัน สติ มีอยู่ (หรือ) สเม ถ้างตั้ง โส อ.สทฺ (หรือ) อ.เลข ๑ ภาเวยฺย พิงมี,
 วิสเม (ภาเว) ครั้นเมื่อความมี อันไม่เท่ากัน สติ มีอยู่ (หรือ) วิสเม ถ้างตั้ง ครุ อ.ครุ
 (หรือ) อ.เลข ๒ ภาเวยฺย พิงมี ฯ

อุททิจฺญุณัณ

๑๓๑. เถกาทินุกฺกเมพ'งเก ปุพฺพาโส ทฺวิคฺเณ สิเช
 มิสฺสเกหิ สหฺกุเชหิ เสเกหุ'ตฺถิกกํ ภาเว.

โสตุชโน อ.นักศึกษา สิเช พิงเขียน ฆงเก ซึ่งเลขณแหว ท. ทฺวิคฺเณ อันถูกคูณด้วย ๒
 เถกาทินุกฺกเมพ ด้วยลำดับมี ๑ เป็นต้น อโส โนเป็นองล่าง ปุพฺพาย จำเดิม ปุพฺพา (ฆงกา)
 จากเลขณแหวแรกสุด, อุททิจฺญุณัณ อ.อุททิจฺญุณัณ ภาเว ฆงมี สหฺกุเชหิ (ฆงเก) ด้วยเลขณแหว ท.
 อันตั้งอยู่ได้เลข ๑ เสเกหิ อันเป็นไปกับด้วยเลข ๑ (ที่เพิ่มมาเป็นอาคัณฑกะ) มิสฺสเกหิ อันปะปน
 กัน (หรือ) อันถูกบวกเข้ากัน

สัพพคลกิริยานัย

๑๓๒. วุตตกขรสมา สงฺขยา ลิชฺข เสโก'ปฺรุ'ปฺริ,
 เอกเกหีน'เมกาทิ หุ'ญฺจาเห สพฺพคาคิกิ.

โสตุชโน อ.นักศึกษาลิชฺข เขียนแล้ว สงฺขยา ซึ่งเลข ๑ ท. วุตตกขรสมา
 อันเสมอกับพยางค์ของนัพท์ เสกา อันเป็นไปกับด้วยเลข ๑ (ที่เพิ่มมาเป็นภาคันตกะ) อฺปรุ'ปฺริ
 ขึ้นไปๆ กตฺวา กระทำแล้ว เอกเกหีน ให้สลดงทีละตัว, หุ'ญฺจาเห ครั้นเมื่อการยกขึ้น เอกาทิพา
 (อญฺเภ) ด้วยตัวเลขมี ๑ เป็นต้น สติ มีอยู่, สพฺพคาคิกิ (วุตฺต) อ.คาถา อันมีครุทั้งหมดเป็นต้น
 ลินา ฟังมี ฯ

วุตตสังขยานัย

๑๓๓. ครุ'กริษา'งฺกสนฺโทเห ภาเว สงฺขยา วิมิ'สุ'ลิตฺเต,
 อฺพุทฺธิ'ญฺจา'งฺกสมฺมาหาโร เสโก เว'มฺ ส'มฺมาหเย.

ครุ'กริษา'งฺกสนฺโทเห ครั้นเมื่อหมู่แห่งเลขแถวของครุ'กริษานัย (สัพพคลกิริยานัย) วิมิ'สุ'ลิตฺเต
 ถูกรวบรวมแล้ว สงฺขยา อ.วุตตสังขยานัย (หรือ) อ.จำนวนคาถา ภาเว อยู่นั้น, วา อีกอย่างหนึ่ง
 อฺพุทฺธิ'ญฺจา'งฺกสมฺมาหาโร อ.หมู่แห่งเลขแถวในวิธีอฺพุทฺธิ'ญฺจา'งฺกสนฺโทเห เสโก อันเป็นไปกับด้วยเลข ๑ (ที่เพิ่ม
 มาเป็นภาคันตกะ) ส'มฺมาหเย อยู่นำมาด้วยดี อิมํ (วุตตสังขยานัย) ซึ่งวุตตสังขยานัยนี้ ฯ

วุดตอัทธานัย

๑๓๔. สงฺเขยว ทฺวิคฺเณ'ภฺญา วิตุถารายามสมฺภวา,
 วุดตสฺส'ทฺธ'นฺตรานภฺจ ครุสฺสานภฺจ อภฺคฺลฺ.

โสตุชฺโหน อ.นํกํศึกษา กเรยฺย พิงฺกระทำ อภฺคฺลฺ ซึ่งพัวหนึ่งๆ ครุสฺสานํ อนฺตรานภฺจ
 แห่งระหว่าง ท. ของครุและลหุ ท. ด้วย ครุสฺสานภฺจ แห่งครุและลหุ ท. ด้วย อภฺคฺลฺ เพราะ
 เหตุใด ตสฺมา เพราะเหตุนี้สงฺเขยว อ.นํทักขรสังขยา (จํานวนค่าของนํพทฺ) ปัตถารสังขยา
 (จํานวนปัตถาระ) ท. นํพเทยว ทฺวิคฺเณ อํนํถูกคฺณด้วย ๒ เอกฺญา อํนํถูกสด้วย ๑ อทฺธา
 เป็นระหะทาง วิตุถารายามสมฺภวา อํนํเป็นด้านกว้างและด้านยาว วุดตสฺส ของคาถา โหนฺติ
 ปรหมเนีฬ ๑

ฉิตฺติ วุดโตทเย นนฺทลฺลี นปฺปจฺจยวิภาโต นาม
 นนฺทลฺลี ปริจฺเจโท.

ปริจฺเจโท อ.ปริจฺเจท นนฺทลฺลี ที่หก นปฺปจฺจยวิภาโต นาม นามว่า “นํปจฺจยวิภาต”
 (ปริจฺเจทเป็นที่แสดงซึ่งวิธีหกอย่าง) นนฺทลฺลี โหนคํภีรํนํพทฺ วุดโตทเย ชื่อว่า วุดโตทัย ฉิตฺติ
 จบแล้ว ๑

นิคมนคาถา

๑๓๕. เสลนุตรายตพวาสิกีสลเถร-
ปาโท ครุคฺคณครุชฺชยตี มเม'โส,
ยสฺสบุปภาว'มวสมฺพ มเข'ทีโสปี
สมฺปาทีโต'ภิมตลิตฺธิโกโร ปรตฺโต.

ปรตฺโต อ.ประโยชน์ของบุคคลอื่น ภิมตลิตฺธิโกโร อันกระทำซึ่งความสำเร็จแห่ง
ประโยชน์อันพ้ศึกษาปรารถนาข้แล้ว เติโส อันเช่นนี้ มขยาปี แม้อันข้าพเจ้า อวสมฺพ
อาศัยแล้ว ปภาว' ซึ่งความสามารถ (ที่เชี่ยวชาญในคัมภีร์ต่างๆ มีพระไตรปิฎกเป็นต้น) ยสฺส
(สฺลิตฺเถรสฺส) ของพระเถระนามว่า "สฺล" รูปโต สมฺปาทีโต ให้สำเร็จแล้ว, เติโส เสลนุตรายต-
พวาสิกีสลเถรปาโท อ.พระสฺลเถระผู้ประเสริฐผู้อาศัยอยู่ที่ "วัดช่องเขา" รูปนั้น คุณครุ ผู้หนักแน่น
โหคุณ (มีศีลและสมาธิเป็นต้น) ครุ ผู้เป็นอาจารย์ มม ของข้าพเจ้า ชยตี ขอลงชนะหม่มมาร
เถิต ฯ

๑๓๖. ปรตฺถสมฺปาทโก ปุณฺณเมหา'ธิตเตน'หิ,
ปรตฺถสมฺปาทโก ภาเวขฺยํ ชาตฺติชาติยํ.

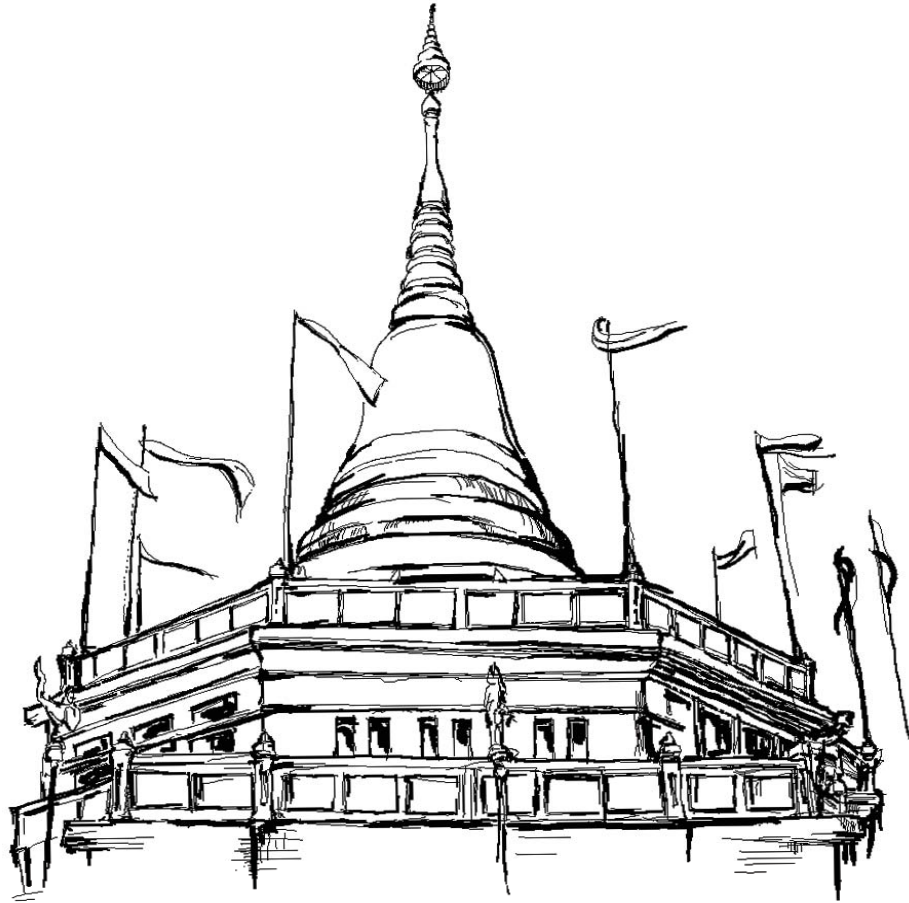
อหิ อ.ข้าพเจ้า ปรตฺถสมฺปาทโก พึ่งเป็นผู้ยังประโยชน์ของบุคคลอื่นให้สำเร็จ ชาตฺติ-
ชาติยํ โหทุกๆ ชาตฺติ ปุณฺณเมหา เพราะบุญ (มขยา) ธิตเตน อันข้าพเจ้าได้แล้ว ปรตฺถ-
สมฺปาทโก เพราะการยังประโยชน์ของบุคคลอื่นให้สำเร็จ ภาเวขฺยํ พึ่งเป็นเถิต ฯ

๑๓๗. อวโลกิตมตฺเตน ขถา ฉปฺปจฺจขยา มขยา,
สาธิตา สาธขฺนุเต'ว- มิจฺฉิตฺตฺถปี ปาณฺนิโห.

ฉปฺปจฺจขยา อ.วิธี ๖ อย่าง ท. มขยา อันข้าพเจ้า สาธิตา ให้สำเร็จแล้ว อวโลกิต-
มตฺเตน (การเณพ) ด้วยเหตุ สักว่าการตรวจดู ขถา นันโต, ปาณฺนิโหปี แม้อ.สัตว ท.
มิจฺฉิตฺตฺถปี ยังประโยชน์อันตนปรารถนาแล้ว สาธขฺนุเต ขอลงให้สำเร็จเถิต เณว' นันนั ฯ

ฉิติ สงฺฆรฺกฺขิตฺตมหาสํมิตฺตเถเรห วิรจิตํ
 จุดโทษแปลปฺกรณํ ปรีณฺณิจิตํ.

จุดโทษแปลปฺกรณํ ฉ.คัมภีร์จุดโทษ สงฺฆรฺกฺขิตฺตมหาสํมิตฺตเถเรห ฉัฬพระสังฆรักขิต
 มหาสํมิเถระ วิรจิตํ รจนาแล้ว ฉิติ ฉิมินา รจนทุกเมห ด้วยลำดับแห่งถ้อยคำเป็นปริจเฉท
 ทั้ง ๖ ที่กล่าวไว้แล้วนี้ ปรีณฺณิจิตํ จบแล้ว ฯ

วุดโตทัยแปล
แปลตามวุดโตทยาภินวฎีกา